26րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7046 10 ՄԱՐՏ 1909 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՌԷՊ ԻՒԼ ԷՎՎԷԼ 1327 23 Mars 1909 26me année N. 7046

«ԱՐԵՒԵԼՔ»
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ԳԱԼԱԹԻԱ

Բաժանորդագրութեան Պայմանները

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80	Ղ.
» վեցամսեայ	45	»
Գաւառներու համար տարեկան	108	»
» » վեցամսեայ	60	»
Օտար երկիրներու համար տարեկան	25	Ֆր.
» » վեցամսեայ	20	»

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولق
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌كین بویاجیان
درعلیه غلطه

AREVEEK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 PARAS

ՏԵՍՆՈՒԱԾ ԲԱՆԵՐ

Շաբթուս աղմուկ մը բարձրացաւ քաղաքին մէջ թէ Սահմանադրութիւնը չուտով պիտի ջնջուի։ Այս կողմերը աղմուկ և սուտ այնչափ առատ են որչափ անձրեւը, Եգիպտոսի մէջ՝ ձմեռը։

Կարեւորութիւն չտուի։ Այս կողմերը մասնաւոր հաճոյք մըն է չեղած բաներու մասին խօսիլը կամ եղածները, առնուազն, չափազանցելը։

Եւ այդ օրն ալ ինչպէս միւս օրերը չարունակեցի աշխատանքս։

Իրիկունը սակայն այցելութիւնները սովորականէն աւելի եղան. ամէնքը կը խօսէին միեւնոյն հարցին վերաբերմամբ, բոլորը կը պնդէին թէ Թուրքերը սկսած են հանրագրութիւն մը ստորագրել, ըստ որում կ'ուզեն վերցնել Սահմանադրութիւնը և զայն փոխարինել տալ Շէրիաթի օրէնքով։

Հասկցայ որ նորէն մեր սարսափահար ժողովուրդը իրարանցումի է մատնուած։ Մեր ժողովուրդը, մանաւանդ այս Փոքր-Հայքի շրջանին մէջ, այնքան փափկոտի է ու դիւրազգած որ կ'ուզէ անպատճառ ամէն ժամանակ գարնանային երկինքի պէս պայծառ տեսնել քաղաքականութեան մթնոլորտը և անոր վրայէն թռչող ամենափոքրիկ սեւ թիթեռնիկ մը կ'ահաբեկէ զայն։

Որոշեցի, հետեւաբար, զբաղիլ այդ հարցով։ Եւ հետեւեալ առտուն հաստատեցի որ իրապէս այդօրինակ թուղթ մը մը դրուած է շրջաբերութեան։ Ըսին թէ անկարելի է զայն տեսնել, որովհետեւ միայն իսլամները իրաւունք ունին անոր ձեռք դպչելու։ Բօմէչար մը՝ այս՝ որ դիս խնդացուց քիչ մը։ Ցամենայն դէպս երկու ժամ յետոյ արդէն ի ձեռին ունէի «արգիլեալ» թուղթին պատճէնը, որուն թարգմանութիւնը այստեղ կը դնեմ իբրեւ [illegible] տօքիւման մը.—

«Սահմանադրութեան տրամադրութեանց և սահմանադրական օրէնքներու ամբողջապէս գործադրութեան և պահպանման համար պատրաստ ենք ինչքով և կեանքով զոհուելու. որովհետեւ Սահմանադրութեան մէջ մեր պետութեան՝ իսլամական խալիֆայութեան տէրը ըլլալը բացորոշ ըսուած է, խալիֆայութիւնն ալ Շէրիաթի տրամադրութեանց ամբողջապէս գործադրման հսկող պաշտօնեան է. առանց Շէրիաթի խալիֆայութիւն և առանց խալիֆայութեան իշխանութիւն՝ չի կրնար կանգուն մնալ։ Ո՛չ միայն օսմանցի իսլամներուն, այլ ամբողջ աշխարհի զանազան մասերուն մէջ բնակող միլիոնաւոր իսլամներուն Օսմ. իշխանութեան հետ ունեցած բարոյական և նիւթական կապերը միայն խալիֆային նուիրականութեան և խալիֆային գոյութիւնն ալ Շէրիաթի տրամադրութեանց գործադրութեան կը պարտինք։ Հետեւապէս մեր ոչ-իսլամ հայրենակիցներն ալ իրենց գոյութիւնը իսլամներու պարտական ըլլալը ճանչնալով, ցայսօր պահպանուած նուիրական Շէրիաթին հոգւով-մարմնով երախտապարտ են և կողմնակից։ Որովհետեւ եթէ ժողովուրդին ուզածը արդարութիւն է, ան ալ նոյն Շէրիաթն է։ Շէրիաթին անհամաձայն օրէնքներու գործադրութիւնն էր որ 50 տարիէ ի վեր, իբրեւ բարոյական և նիւթական արդիւնք, ազգին համեստութիւնը և բարոյականը եղծանեց, մեր պետութեան ազդեցութիւնն ու զօրութիւնը կոտրեց, կարճ ժամանակուայ մը ընթացքին մեր երկրին մեծ մասը օտարներուն ձեռքը անցուց։ Ամէնքս համոզուած ենք թէ մինչեւ որ 1300 տարիէ ի վեր մեր փորձած և առանց փորձելու իսկ հաւատ ընծայած Շէրիաթը գործադրութեան չդրուի, այնքան ատեն որ մարդասպանները և ոճրագործները «ակն ընդ ական»ի օրէնքով չպատժուին, այնքան ատեն որ գողերուն ձեռքերը չկտրուին, գինի խմողները ինչպէս նաեւ Մարգարէից գլխաւորին դէմ խօսողները Շէրիի պատիժը չկրեն, և վերջապէս մինչեւ որ սկսին տեսնուիլ Շէրիաթի տրամադրութեանց ու հրամաններուն համաձայն արդարութեան գործադրման արդիւնքները, վստահ ենք որ մեր պետութիւնը չպիտի կրնայ պահպանել իր գոյութիւնը։ Շէրիաթէ զուրկ և անարդար պետութեան մը հպատակիլը մեզի համար անվստահելի է։ ԱՌԱՆՑ ՇԷՐԻԻ ԿԱՊԵՐՈՒՆ ՄԵԶ ՀԱՄԱՐ ՆՈՅՆՆ Է ԹԷ Ո՛Ր ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՀՊԱՏԱԿԻՆՔ։ Պէտք է որ Նախարարաց Խորհուրդը, Երեսփ. Ժողովը և Ծերակոյտը լուրջ նկատառութեան և խորհրդածութեան առարկայ դարձնեն այս պարագաները։»

Այսքանը իսլամներուն համար եղած մասն էր որուն տակ ստորագրեր էին մօտաւորապէս 1000 հոգի։ Ասկէ զատ, նոյն թուղթի միւս էջին վրայ գրուած կար հետեւեալ չաւրիվարին՝ Հայոց ստորագրել տալու համար.—

«Մենք եւս արդարութեան սիրահար ըլլալով կը ձայնակցինք մեր Իսլամ հայրենակիցներու սոյն ուղերձին։ Բաւական է որ արդարութիւնը գործադրուի, կ'ուզէ՛ Շէրիաթի անունով ըլլայ ան, կ'ուզէ՛ Սահմանադրութեան անունով։ Երկուքն ալ մեզի համար հաւասար են, բայց մանաւանդ Շէրիի տրամադրութիւնները արդարութիւնը պահպանել և զայն կարելի եղածին չափ զօրեղացնելու միտումն ունին։»

Հայեր չէին ստորագրած տակաւին. խնդիրն ալ արդէն նոյն օրը տարածայնուեցաւ և բացատրուեցաւ և ալ այնուհետեւ բնականաբար ո՛չ մէկ Հայ չմօտեցաւ այդ «ուղերձ»ին։ Խաղութիւնն ալ վերջացաւ կարծեմ և մեր բարի «սարսափահար»ները հանդարտեցան...։

Այսպէս զարմանալի երեւոյթներ պակաս չեն գաւառներու մէջ և մարդ ակամայ կը տարուի մտածելու թէ արդեօք Տաճկաստանի մէջ ալ աներեւոյթ Սեւ Ձեռք մը սկսած է գործել, որ օրուան ու ժամանակին համաձայն սարսափ կը սփռէ կամ ուրախութիւն։

Ինչ եղկելի ձեռնարկ սա ստորագրել տալը Հայերուն թէ իրենց համար Շէրիաթ և Սահմանադրութիւն ՆՈՅՆ բաներն են, երբ Շէրիաթի օրէնքով միայն Իսլամները մարդ են աշխարհի վրայ...։

Խաղ՝ բայց անհամ, ապիկար և վրանբաց տեսակէն որ հեղինակին հնարամտութեան վրայ ալ լաւ գաղափար մը չի տար գէթ...

Այնուամենայնիւ այս խաղերը կ'ազդեն կոր ժողովուրդին վրայ և Աներեւոյթ Սեւ Ձեռքը կը համնի կոր իր մտադրած հոգեբանական նպատակին, քանի որ հասարակութիւնը, Հա՛յը մանաւանդ, կը մնայ կոր այսպէսով չարունակական ահուդողի մը մէջ որ ամէն րոպէ մահուան սպասող թոքախտաւորին պէս վատուժ, հեգ և ահաւորօրէն համակերպող կը դարձնէ կոր զայն։

* * *

Ուրիշ տեսնուած բան մը։ Այսօր Սեբաստիոյ համար ցնծութեան օր էր։ Ազգային վարժարանները ու բոլոր մանկապարտէզները գոց էին։ Գոց էին նաեւ իսկական «ազգասէր»ներու վաճառատուները։ Կէս օրէն յետոյ մանաւանդ իրարանցումը խայտանքի փոխուած էր։ Ինչո՞ւ, ինչ կար... Առաջնորդը կուգար։ Հանելուկ։ Ինչ կապ կայ Առաջնորդի մը գալուն և ազգ. վարժարաններու 1800 տղոց փողոց ձգուելուն միջեւ։ Ինչ կապ կայ վարդապետի մը, ան ալ ուշացած և լաւագոյն դերք մը չկրնալ ստեղծելուն համար Նախկինին վերադարձած վարդապետի մը իր պաշտօնատեղին գալուն և դպրոցական տղաքը մինչեւ քաղաքէն ժամ մը դուրս, այս ցուրտ օդով, անօթի ու բոպիկ, դիմաւորութեան տանելուն մէջ։

Ասիկա հին աւանդական, փտած սիստէմ մըն է «յարգանք»ի զոր պէտք է ջանային ջնջել, արմատախիլ ընել գէթ նորահաս և «ուսումնական», —ինչպէս կը սիրեն կոչուիլ,— վարդապետները։ Ընդհակառակը, մէկ կողմ թողլով հազուագիւտ բացառութիւնները, հէ՛նց այդ երիտասարդ կրօնաւորներուն, առաջնորդներուն կամ առաջնորդական փոխանորդներուն մօտ տեսայ ես տարօրինակ հով մը մեծութեան, տեսակ մը ցանկութիւն՝ փառաբանուելու, ըղձանք մը՝ յարգուելու, հոգեբանութիւն մը մէկ խօսքով՝ բոլորովին անհամապատասխան իրենց մտաւորականութեան։

Այս իրիկուն քաղաքին ազգաբնակչութեան կարեւոր մէկ մասը զարմացեր էր որ մենք ընկերներով չէինք գացեր դիմաւորելու «Հայր Սուրբ»ը և իրենց այդ զարմանքը առանց վերապահութեան յայտնեցին ալ մեզի։ Մենք ալ զարմացանք անոնց զարմանալուն վրայ...։

Ա՛խ մեր ժողովուրդը որ չի կրնար կոր թօթափել սա «սովորութիւններու» ահաւոր լուծը. մարդ՝ կը փառաստէի կուրծքին խորքէն, մարդ զայրոյթի, ցաւումի ու կարեկցութեան ահեղ նոպայէ մը կը բռնուի երբ կը տեսնէ սա ժողովուրդը որ կառչած «հին»ին, չուզեր տակաւին ո՛ և է գնով բաժնուիլ անկէ, չի թօթափեր աւանդականութեան ու ոչխարական խոնարհամտութեան կապանքները, չի դուրս գար, նոյն իսկ սա ազատութեան օրերուն, իբրեւ իսկական ազատագրուած ժողովուրդ, իբրեւ ազատ կեանքի, ազատ խօսքի ու ազատ չարժումի իսկական սիրահար...։

Այդ զզուելի սովորութիւններէն մէկը՝ ըստ արդէն՝ տարապայման, սարկամիտ, ողբալի ու սողոսկուն յարգանքն է դէպ ի «մեծ»երը, մանաւանդ դէպ ի սքեմաւորները, կղերականները։ Ուրիշ մը՝ ոչ նուազ զարհուրելի՝ Նամէհրամն է։ Աս ալ՝ անօրինակ, անիմանալի կեղծաւորութիւն մը և անբարոյականութեան պժգալի ազդակ մը զոր իսլամութիւնը տարիներու ընթացքին թունաւոր սոսկալի չիճուկի մը պէս ներարկեր է մերիններուն հոգիներէն ներս։ Տուն մը այցելութեան կ'երթաս, ո՛չ մէկ կին կը ներկայանայ։ Եթէ այդ մարդը բացակայ է, արդէն բնաւ չի բացուիր դուռը։ Եթէ այրը անտեղ է, ներս մտնել յաջողիս և պատահի որ տան հարսը կամ աղջիկը դէմդ ելլէ, վայրկենապէս գլուխը եազմայով պիտի ծածկէ քիթն ու բերանը...։

Երեկոյթներու մէջ, այրեր հաւաքուած տեղ մը պիտի ուտեն, խմեն և պարեն. կին չկայ. կիները խոշոր, մեծ ու պզտիկ, կողմնակի փոքրիկ պատուհանէ մը կամ տան բանալիի ծակէն պիտի դիտեն ու ծիծաղին... գաղտագողի։ Փողոցը՝ չարշաֆը այնքան հաստ և այնքան աւելի լաւ ծածկող որքան կարելի է, կամ առնուազն չալ։ Գլխարկը կամ կաղը չտեսնուած հրէշութիւններ են և զանոնք կրողը անպատճառ պօռնիկ է, այստեղի դատողութեամբ։ Աղջկան մը կամ հարսի մը բարոյականը այնքան աւելի չատ է որքան աւելի հաստ է անոր գլուխը ու քիթը բերանը ծածկող կերպասը։ Թէեւ չատ անգամներ այդ ամենաթանձր քօղին ճեղքերը կամաւոր կերպով կը բացուին զանոնք փակող ձեռքերուն կողմէ իսկ, ո և է հանճարեղ երիտասարդի ցոյց տալու համար թաքնուած այտերուն թարմութիւնը և բանտարկուած չրթունքներուն մեղրածոր կարմրութիւնը...։

Ինչպէս որակեցի ես այս նամէհրամը. —Ազդակ կեղծաւորութեան և անբարոյականութեան։ Չեմ գիտեր թէ կարիք կա՞յ ապացուցանելու։ Գէթ կիներուն վերաբերմամբ՝ չեմ կարծեր՝ որովհետեւ անոնց համար պէտք եղածին աւելի հասկանալի և ըմբռնելի պիտի ըլլայ այդ բանը. կիները մեզմէ չատ աւելի լաւ գիտեն վերլուծել իրենց սեփական նկարագիրը, խառնուածքը և հոգեբանութիւնը, որով և հեչտեւ իմանալ թէ ի՛նչքան անիմաստ է ու անցանկալի, իրենց տեսակէտով՝ ամէնէն առաջ, նամէհրամը։ Իսկ այրերուն համար զուցէ պէտք ըլլայ փաստել։—Նամէհրամը կեղծաւորութիւն է անոր համար որ ես անձամբ տեսայ որ կիները այրերու պահանջին վրայ է միայն որ կը պահպանեն զայն և թէ գոհունակութեամբ ունկն կը դնեն կոր այն այրին որ դէմ կը կարգնի այդ վայրագութեան. այդպիսի այրի մը դիմաց հաճոյքով անոնք կը բանան կոր իրենց գլուխը և մարդու պէս,—բառին բովանդակ իմաստով,—կը մշակեն կոր խօսակցութիւն մը։ Աս կը հաստատէ որ նամէհրամը կանանց յօժարութիւնովը չէ։ Ընդհակառակը։ Հետեւաբար ան սարսափազդեցիկ կեղծաւորութիւն մըն է։

Ըսի նաեւ՝ անբարոյութիւն։ Տեսէ՛ք թէ ի՛նչպէս։ Տրամաբանութիւնը չատ դիւրաւ մատչելի է և չատ սովորական։ Բնական բերումով իսկ ինչ որ արգիլեալ է՝ աւելի ցանկալի է, և ինչ որ ծածկուած՝ աւելի հետաքրքրաշարժ։ Արդ նամէհրամով կիները միշտ աւելի գրգռիչ են քան թէ ազատ չարժուձեւերով կիները։ Ազատ-համարձակ ապրող կանանց մէջ միայն գեղեցիկները, միայն առանձնայատուկ ձիրքերով օժտուածները կը թովեն, իսկ ծածկուող կիները, սիրուն թէ պժգալի, թարմանոյշ թէ անցած, բոլորն ալ կը գրաւեն։

Եւ ասանկով է որ հոն ուր նամէհրամ կայ՝ սեռի մասին մտածումը այնքան զարգացած է որ այրերը կանանց կը նային միմիայն իբրեւ էգի և կիները արանց կը նային միմիայն իբրեւ արուի։ Ասոնց հոգեբանութիւնով անկարելի է ուրիշ նպատակաւ յարաբերութիւն կնոջ մը և տղամարդու մը միջեւ և այս ուղղութեամբ կը դաստիարակուի նաեւ երիտասարդութիւնը տան մէջ։ Արդիւնքը՝ անբարոյացում։

Դեռ չեմ յիշեր ուրիշ ողբալի ախտ մըն ալ որ արանց մէջ խիստ տարածուած՝ աղտոտ համաճարակի մը բնոյթն ստացած է այլեւս և որ ուղղակի ծնունդ առած և զարգացած է նամէհրամին պատճառաւ։ Չեմ խօսիր այդ մասին, որովհետեւ տեսնուած բաներու մասին նօթեր են իմ գրածները և ոչ թէ բարքերու մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն։

Այս բոլոր ըսածներս ալ մի միայն Հայոցս վերաբերմամբ են, որովհետեւ պէտքը չեմ զգար հետաքրքրուելու Թուրքերու նամէհրամով։

Միայն, այսքան ցաւագին իրողութիւններու և սեւ գիծերու նկարագրութենէն յետոյ, իբրեւ թանկագին յիշատակում մը պարտաւոր եմ ըսել որ չարժումը այնուամենայնիւ սկսած է։ Յեղափոխական գործիչներու դաստիարակող, մերթ խարազանող, մերթ խրախուսող, մերթ ընդվզեցնող, մերթ ժպտագին ընթացքը կ'ունենայ կոր հրաչալի ներգործութիւն մը ամբոխային տրամաբանութեան ու տրամադրութեան վրայ, հոգ չէ թէ դանդաղ և քիչ մը թոյլ ներգործութիւն մը։ Մանաւանդ կիները սկսած են կազմակերպուիլ ամենուրեք և կը ջանան թօթափել հիմա յաւիտենական կրաւորականութիւնը որ չղթայով կապկպեր է իրենց տարաբաղդ ճակատագիրը տարիներ չարունակ։

Սեբաստիա հասած չաբթուս ուզեցի տեսնուիլ գործի բանուորուհիի մը հետ։

—Անկարելի՛ է, անկարելի՛ է, ըսին։ Այս կողմերը անանկ բաներ չըլլար...

«Անանկ բաներ»ը պարզապէս տեսակցութիւնն էր զոր կը խնդրէի օրիորդէն՝ անկէ տեղեկութիւններ ուզելու համար իրենց կեանքին և մասնագիտութեան վերաբերմամբ։ Զարմացայ, բայց իսկապէս ալ մէկ քանի օր անկարելի մնաց այդ ցանկութեանս կատարումը։ Եւ բաւական դիմումներ ընել պէտք եղաւ մինչեւ որ յաջողեցայ երես առ երես գալ 20—22 տարեկան աղջկան մը հետ, ինքը «վարպետ-բանուորուհի» գործագործութեան։ Առանձին չէին ձգած։ Մայրն ու հայրը առեր բարեկամի մը տունը տարեր էին, զիս ալ հրաւիրեցին հոն և, ինչպէս որ Պոլիս կ'ընէին երբեմն ուրիշ կարգի գործեր յաջողցնելու համար, «պատահմամբ գտնուածի պէս», տեսնուեցանք։

Ազնուուհի օրիորդը քիթը-բերանը գոցած, բարեւ կեցաւ դիմացս և իմ չորս անգամ խնդրելէս յետոյ միայն հօրը հրամանովը նստաւ ինծմէ երեք մետր հեռու աթոռի մը վրայ։ Ամէն մէկ հարցմանս օրիորդին չրթունքները անոր լաչակին տակ սեղմ պահուած՝ կը պատասխանէին. ո՛չ անոր ձայնը լսելու բաղդը ունեցայ, այլ գլխու չարժումներ իրենց մունջի թօթովախօսութեամբ կը ջանային գոհացնել զիս։

Այս այսպէս՝ սկիզբներն էր, ինչպէս ըսի։ Բայց 1—2 ամսուան աշխատանք բաւական եղաւ որպէս զի այդ բանուորուհիները հասկնան թէ ո՛չ մէկ անբարոյութիւն չկայ մարդու մը հետ խօսելուն մէջ և հիմա նոյն իսկ միասին ժողովներ կը սարքենք ընդհանուր գործի բանուորութեան չահերու մասին մտածելու համար։

«Անանկ բաներ չըլլար»ը «կ'ըլլայ»ի փոխուեցաւ հիանալի սահունութեամբ մը, կամքին և Դաստիարակութեան հզօր ազդեցութեան տակ։

Անոր համար ըսի որ չարժումը սկսած է, թէ ճահիճը սկսած է երերալ, քիչ մը քամի եւս և հասարակական զարթնումի հրաչալի փոթորիկ մը պիտի կրնանք ողջունել Փոքր-Հայքի մէջ ալ։

ԲԱՐՍԵՂ ՇԱՀՊԱԶ

Սվազ, 25 փետր.

ԲՈՐՈՏ ԵՐԿԻՐԸ

«Սահմանադրութիւնը պիտի տեւէ՞» — Տեւեր է կամ ոչ, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, երբ մենք՝ Հայերս չենք գիտեր օգտուիլ եղած քիչէն ալ, երբ մեր ներքին բարքերը հետզհետէ աննախանձելի կը դառնան, երբ մեր զգացումները սառեր են հանդէպ այն ամէն բաներուն որ ազգային դրոշմ կը կրեն. ի՞նչ օգուտ, երբ մեր երեսփոխաններէն չատերը դոյզն վեհանձնութիւնը չունին արհամարհանքով վարուելու զիրենք ցածօրէն վիրաւորող, անարգող, կռուազան միւս երեսփոխաններուն հետ։ Մենք կը խնդային, կը հեգնէինք հին «Աղաներու» և «Համ՛աղաներու» նիստն ու կացը, խօսելու ու վարուելու կերպերը, և ահա այսօրուան Ազգային Ժողովը ա՛լ աւելի գէչ կը վարուի, մահուան քրտինքները ոլոռն ոլոռն թափող ազգին ճակատագրին հետ կը խաղայ. Ժողով չի գումարեր, և եթէ պատահի որ գումարէ ալ, կարծես միայն զիրար ծեծելու, իրենց ուժերը իրարու վրայ փորձելու համար։ Տեղը չէ՞ հարցնելու արդեօք թէ ո՛ւր էին այդ կարիճ փէհլիվանները, երբ տասը տարեկան Թուրք մը, կամ տասնըհինգ փարանոց չէօփճի մը երեսնին կը թքնէր, դեռ հազիւ 8—9 ամիս կայ։ Ա՛խ, գիտեմ, չարսույա կիտեր պիբլէճիր, էվէ կէլիր բիյտէճիր։ Ու այսպէս, քանի մը իրաւցնէ ազգասէր երեսփոխաններու ազնիւ տրամադրութիւնները, անկեղծ ջանքերը, հոն, Ազգային Ժողովի վեհ սրահին մէջ տակաւ պիտի պաղին, վհատին, հեռանան։ Քիչ մը հպարտութիւն, քիչ մը զոհաբերութիւն չունի՛ն այդ ազգին «ընտրեալները»։ Աստուծո՛յ մարդիկ, քիչ մը ճօմէրտութիւն ունեցէք, և եթէ վստահ չէք ձեր ուժերուն, ձեր սրտին վրայ՝ քաչուեցէք, հեռացէք որպէս զի գոնէ Ազգը չխաբուի ձեր վրայ պարապ յոյսեր դնելով, և ամէն անհատ ինք իր գլխուն ճարը նայի։

«Սահմանադրութիւնը պիտի տեւէ՞.» — Այո՛, որովհետեւ Հայուն օգտակար ըլլալու առաքինութիւններէն զուրկ է ան. ես ալ ձեզի հետ պիտի տարակուսէի անոր տեւականութեանը վրայ, եթէ ամենափոքր փրկարար ծառայութիւն մը մատուցանէր մեզի։

Թուրքիան բորոտ մարդու մը մարմինին կը նմանի, ամբողջովին ծածկուած է խոցերով. ո՛ւր որ քերես՝ պալար ու սպի կը գոյանայ, ո՛ւր որ ձեռք դպցնես՝ կ'արիւնի. պիտի գայ օր մը, — եթէ չարունակէ չզարմանել ինքզինքը — ուր պիտի մեկուսացուի մարդկային ընկերութենէ և աղբեւանոց նետուի՝ հոն փտելու, որդնոտելու սատկելու համար։

Ժամանակ է որ սա Երուսաղէմ ըսուած ախուռն ալ մաքրուէր. «ազգային իշխանութիւնները» անկարող են, յուսահատօրէն անճարակ ո՛ և է բարեկարգիչ քայլ մը առնելու որ և է խնդիրի մէջ. իմ յանդուգն ու տարօրինակ առաջարկութիւնս պիտի ըլլար դիմել մեր յեղափոխական մարմիններու միացեալ մէկ քայլին, մանաւանդ Դրօշակեան կարուկ, խելացի և գործնական մեթոտներ՝ որ մինչեւ հիմա հրաչքի պէս քաջութիւններ ցոյց տուին՝ պիտի յաջողէին այդ ցաւէն ալ մեզ ազատելու։ Պէտք է երթալ այդ ախոռին մէջ գիրցող անպիտան, անօգուտ մարդոց մօրուքներէն բռնելով, դուրս փողոցները նետել։ Թո՛ղ երթան ո՛ւր որ կ'ուզեն, թող երթան անկէց ետքը խոզերու պէս ցեխերու ու ճահիճներու մէջ գիր նեն իրենց թարախոտ եսը. ազգին այս հոգեվարքի օրերուն լաւագոյն ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէր, ժողովուրդը՝ ինք եթէ Յիսուսի պէս երթար ու այդ երամակը Կարմիր ծովը կամ Գեննեսարեթայ լիճը թափէր, խեղդէր։ Ես չեմ կարծեր որ այս կծու տողերը վիրաւորիչ ըլլան Երուսաղէմի միաբանութեան, քանի որ ամէն արժանապատուութենէ զուրկ կը թուի։

Սխալ առաջարկութիւն մըն է վանքը 1,000,000 ոսկիի ծախելու համար եղածը. վասն զի վանքը կրօնականէ աւելի ազգային գոյն ունի, և եթէ ան՝ չենք կրնար ծախել զանի ու վարժուիլ հետզհետէ մեր թողելու սրբութիւնները, հեռանալով այսօր Երուսաղէմէն, վաղը Կիլիկիայէն, միւս օր Աղթամարէն ու օր մըն ալ... Էջմիածինէն։ Բացի այս հաչիւներէն, մէկ միլիոն ոսկին մեզի ի՞նչ օգուտ պիտի ունենար. այդ գումարն ալ՝ ուշ կամ կանուխ՝ պիտի երթար ուր որ գացեր են ու կ'երթան ուրիշ միլիոններ։ Երուսաղէմը իր միջոցներէն հականեխելով սրբելու է և ոչ թէ կրակի տալով վառել մոխիր դարձնելու։

...Ու ժողովուրդը կ'երթայ խուռներամ լցնել եկեղեցիները, հոն ունկնդրելով ազգային գործիչներու բանախօսութեանց, սորվելու համար ազգասիրական, հայրենասիրական զոհողութիւններ ընել, պարտքերն ու պարտականութիւնները ճանչնալու, ու չի կրնար գոնէ մէկ երկու ժամ չծխելու զոհողութիւնը յանձն առնել, որ ուրիշ բան չպիտի ըլլայ, բայց եթէ պարզ, տարրական վայելչագիտութիւն, այնպէս որ պէտք կ'ըլլայ մինչեւ հայրապետական արգելքի մը հրատարակութիւնը, և եթէ այդ Հայրապետը արդէն չսիրուած մէկն ըլլար, ձեզի կը թողում այդ չրջաբերականին ալ կարեւորութիւնը։ Տիկինի մը ներկայութեան ծխելէ առաջ անոր հաճութիւնն ստանալու կեղծաւոր մարդահաճութիւնն ունին այդ պարոնները ու յարգելի տան մը մէջ ծխելէ առաջ միտքէ իսկ չեն անցըներ յարգել ինքզինքնին ու պատշաճականութեան օրէնքը, միշտ սպասելով սակայն որ տարակրօն ցեղեր յարգեն իրենց կեանքն ու իրենց կնոջ պատիւը, հա՛, հա՛։ Եւ ինչո՞ւ զարմանալ երբ սեբաստացի աղաներ կը մերժեն արտօնութիւնը եկեղեցիի մէջ միթինկներ գումարելու. միթէ անոնք չեն ճանչնար իրենց «մալ»ը։ «Շահպազ» իր թղթակցութիւններով բառ առ բառ կը հաստատէր չաբաթներ առաջ յայտնած մէկ կասկածս ի մասին նպաստի բաշխումներու անկանոնութեանց և «պադըշէ»ներու... Տեղը չէ՞ ուրեմն ըսելու որ եթէ աղաները իրենց մալը կը ճանչնան, մենք ալ, իրենց խոնարհ ծառաները, կը ճանչնանք մեր «մալերը»՝ աղաները։ Ներեցէք համարձակութեանս, էֆէնտում։

Անգլիա ԽՈՍՐՈՎ

ՏԱՐՕՆՈՅ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՄՈՒՇ, 20 փետրվար

Ամսոյս առաջին եօթնեակը անսահման հաճոյք մը ընծայեց Մշեցիներուն, որոնք Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով դրականօրէն վայելեցին ազատութեան՝ բարիքները։ Զի այդ չաբթու քաղաքիս մէջ կատարուեցան երրեակ հանդէսներ, մին՝ հինգշաբթի առտու Զորոյ Թաղի Շէկ-Աւետարան եկեղեցիին մէջ, յանուն Մեծին Վարդանայ և իր քաջամարտիկ հերոսներուն և երկուքը — ներկայացում — հինգշաբթի և չաբաթ իրիկունները՝ Յով. Իզմիր. Որ. վարժարանին մէջ։ Կ'արժէ, կարծեմ, կրօնիկ հանդէսի մը և աշխարհիկ ներկայացումի մը նկարագրութիւնն ընել Արեւելքի սուղ էջերուն մէջ, որոնք միշտ լայնօրէն բաց եղած են գաւառային թղթակցութիւններու առջեւ։

Ամսոյս 5ին, հինգշաբթի առտու, Ս. Պատարագի աւարտումէն վերջը, յիչեալ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Դաշնակցական խումբերու կողմէ սարքուած Վարդանանց հանդէսը, ուր կը տեսնուէին հինգ թաղերու երկսեռ ներկայացուցիչները ստուար թիւով և Ներս. վարժարանի պաշտօնէութիւնը՝ յատուկ հրաւէրով։ Զորոյ Թաղին Կայծակ խումբին յատուկ դրօշակով մուտքը հանդիսաւոր հանգամանք մը ունէր։ Աւագ Խորանին առջեւ, տաճարը յարդարուած էր, մահարձմը զարդարուած չէր ծաղկեպսակներով և Տարօնցի կենդանի և նահատակ հերոսներու լուսանկար նկարներով, որոնք եկեղեցիի ակնախտիղ լուսազարդութեանը մէջ բովանդակ հանդիսականներու ուշադրութիւնը սեւեռած, գրաւած էին։

Ներս. վարժարանի նորընտիր տեսուչ Տիար Մ. Խարախանեանի և Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղւոյս ներկայացուցիչ Տիար Գարմէնի բանախօսութիւնները գնահատուեցան։ Կարելի չէ անյիշատակ թողուլ նաեւ Պ. Մխիթարի ցկեանս բանտարկութենէ ազատուած համակրելի երիտասարդին հոգեխունչ, կրակոտ ճառախօսութիւնը, որ ժողովուրդի սրտին զգացումին աւելի մօտիկ ըլլալուն՝ քանիցս ծափահարուեցաւ։

Զուլումոտ ու մշակոծ աշխարհի մը արիւնաքամ ժողովուրդին համար թատրոն, ներկայացում անհրապոյր բաներ են։ Մինչ արիւն-արցունք թափող ժողովուրդը ուրախութեան չի հետամտիր։ Հօ՛ն՝ ուր լաց ու կոծ չկայ, տառապեալ հանդերը կասկածանքով կը դիմէ, ու ողբալի վտանգ մը կ'երեւակայէ հո՛ն, ուր խինդ ու հրճուանք կը տիրէ...։ Անհերքելի իրողութիւններ են ասոնք ա՛յն ժողովուրդին համար — որպէս Տարօնոյ աշխարհը և մասնաւորապէս իր ոստանը՝ Մուշ — որուն տարիներէ, ու ինչո՞ւ չըսենք, դարերէ ի վեր զլացուած է կեանքի, պատուի, ստացուածքի ապահովութիւն և իրաւունք...։ Ահա թէ ինչ պատճառաւ քաղաքիս մերձնեայք նախապէս կասկածանքով վերաբերուեցան հանդէպ Միացեալին ի նպաստ տրուելիք ներկայացումին, զոր վաղաժամ կը նկատէին՝ մեր Թուրք հայրենակիցներուն տրամադրութեանց գիտակ ազգայինները։

Գրեթէ քառորդ դար առաջ Մշեցի ժողովուրդը մէ՛կ անգամ միայն վայելած էր ուրախութիւնը ներկայացման մը, կազմակերպուած յաւէտ ողբացեալ Սարգսեանի ձեռամբ։ Ինչե՛ր անցան այն օրերէն ի վեր...։ Որքան թանկագին երիտասարդ կեանքեր զոհը եղան գաղափարի, իտէալի, որոնց իրականացումը միակ մտասեւեռումը եղած էր այս արիւնոտ ու ցաւատանջ աշխարհի երիտասարդութեան, Միացեալի կազմած նոր ու կորովի սերունդին...։

Իբր 150 հրաւիրեալներ, որոնց մէջ իրենց արժանաւոր տեղը գրաւած էին տեղացի մէկ քանի Թուրք հայրենակիցներ և Օսմ. Քլիւպի ազատախոհ անդամներ, հինգշաբթի երեկոյ ժամը 2ին լեցուցած էին աղջկ. վարժարանի սրահը, որ չքեղօրէն լուսազարդուած էր։ Ներկայացումը, որ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ յաջողութեամբ անցաւ, մինչեւ վերջը ներկաներու ուշադրութիւնը լարուած դրութեան մէջ պահեց, մա՛նաւանդ Թուրքերունը, որոնցմէ մէկը իր անտիպ բանախօսութեանը մէջ՝ կորսուած բան մը հետապնդելը՝ անմտութիւն կը համարէր։ Ի՛նչ կորսուած բան, ի՛նչ հետապնդում Աստուա՛ծ իմ։ Արտաշէս, Հայաստան, Հայ անունը, որմէ ամենէն աւելի սարսափած են, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, մեր Թուրք հայրենակիցները, լաւ տպաւորութիւն չթողուցին նաեւ մեր հարեւան հիւրերուն վրայ, որոնց համար մի՛շտ կեավո՛ւր օղլի կեավուր եէր, եթէ նոյն իսկ ափերնուս մէջ, ինչպէս կ'ըսեն գաւառացիք, փիլաւ եփենք ու հրամցնենք...։

Դաշնակ, ջութակ, մենախօսութիւն, երգեցողութիւն, միջնարարներուն պատշաճօրէն յարմարցուած, միշտ հետաքրքրութեան մէջ կը պահէին հանդիսականները, որոնց համար նորութիւն մը և... անկարելի իրողութիւն մը կը համարուէր Մշոյ մէջ այսպիսի հանդէսներ, ներկայացումներ։

Նախապէս պատրաստուած յայտագրի մը համաձայն հանդէսը բացաւ Գ. Ս. Մ., պատկերացնելով Միացեալ Ընկերութեան քսանամեայ գործունէութիւնը և կրթական արդիւնաչատ դերը գաւառներու մէջ, և ապա թուրքերէն հակիրճ բանախօսութեամբ մը բացատրեց ներկայացուելիք խաղին իրադարձութեանց քրիստոնէութենէ և հետեւապէս օսմ. տիրապետութենէ առաջ կատարուիլը և ներկայացման՝ յօգուտ Միացեալի տեղւոյս նորաբաց վարժարանին տեղի ունենալը։ Ամենէն վերջը խօսեցան Տիար Մ. Խարախանեան և Գարմէն։ Առաջինը բացատրեց «Թատրոն» բառին ծագումն ու նշանակութիւնը և թատերական ներկայացումներուն կրթիչ ու ազնուացուցիչ դերը մարդկային կեանքին մէջ։ Երկրորդը՝ Հայ ազգին վերագրուած անջատողական ձգտումները ջրեց, հերքեց և ջատագովեց սահմանադրական համաձայնութիւնը օսմ. երկրի զանազան տարրերուն միջեւ։ Այս բանախօսութիւնները ջերմապէս ծափահարուեցան։

⁂ Ամսոյս 7 չաբաթ գիշերին ներկայացումը կրկնուեցաւ լոկ կանանց համար։ Ձեռնարկութիւնը քիչ մը յանդուգն էր։ «Թէատրօ՞», Մո՛ւշ և մա՛նաւանդ Մշեցի կանայք... Հակընդդէմ բեւեռներ, որոնք ո՛չ մէկ ուժով կրնան մօտենալ իրարու։ Բայց եղա՛ւ ինչ որ կը փափաքէինք տեսնել։ Ուրա՛խ ենք յայտնելու, Թէ երբ հարիւր կանայք, մեծաւ մասամբ անդամ նորակազմ Կարմիր Խաչի ընկերութեան, քաջութիւնը ունեցան մէկ հարուածով խորտակելու հնաւանդ սովորութեանց կաշկանդումները, և հարեմական մահացու պրկումները առաթուր կոխոտելով վայելքը ըմբոշխնեցին ցերեկոյթի մը, որ նոյնպէս կանոնաւորութեամբ անցաւ։ Խօսեցան դարձեալ Գարմէն, Խարախանեան և Մարգպետունի։ Ներկայացմանց զուտ հասոյթը եղած է 800 ղշ. որ բան մըն է վերջապէս աղքատ և օգնութեան կարօտ Մուշի համար։

⁂ Առաջնորդարանիս բովանդակ սարքը կազմալուծեալ վիճակի մը ենթարկուած է։ Վարչ. ժողովներէն կայ միայն քաղաքականը, որ անզօր է միայնակ գոհացում տալու այս ընդարձակ թեմին յարաճուն, բազմազան գործերուն։ Տնտես. Դատաս. եւայլն Խորհուրդները իրենց բացակայութեամբը կը փայլին։ Զօրաւոր ձեռք մը, պէտք է, արմատաքի փոփոխութիւններ ներմուծելու մեր ազգ. պաշտօնական հաստատութեան մէջ, որ ամէն բանի կը նմանի բացի առաջնորդարանէ... իբրս այս վիճակին մէջ թո՛ղ ներէ մեզ Հայր Խարախանեան խոնարհաբար հարցնելու թէ ե՞ր կը յապաղի առաջնորդական թափուր վիճակը։

⁂ Ուրա՛խ ենք որ Մշոյ Թուրք և Հայ երեսփոխաններն ալ գործի սկսան։ Բայց որքա՛ն ալ շուտ զինուեցան իրարու դէմ։ Գեզամ էֆ.ի հաղորդած ամենաճշգրիտ տեղեկութիւնները մասամբ կը հերքուին Հաճի Իլիաս էֆ.ի կողմէն՝ անխղճօրէն։ Այս անհամաձայնութիւնը լաւ սկզբնաւորութեան մը հիմերը չէ՛ որ կը դնէ և այդ քաշխումը լուսաւոր կայծ մը չէ՛ որ կ'արտադրէ, ընդհակառակը։ Իր հայ ընկերը հերքելով, անոր դէմ զինուելով՝ Մշոյ Թուրք երեսփոխանը չպիտի յաջողի մեր հողեսպառ ժողովուրդին, մեր այրացաւեր երկրին խորունկ վէրքերուն սպեղանի հայթայթել։ Հաճի Իլիաս էֆ.ն թո՛ղ յիշէ այն խոստումները զորս բազմիցս շռայլեց, երբ տակաւին Օսմ. Բարլամէնդի անդամ ընտրուելու հաւանականութիւնը խոյս կուտար իրմէ և մղձաւանջներով կը տանջուէր...։ Մենք կը սպասենք իրմէ որ Բարլամէնդի շողշողուն ու պերճ սրահներուն մէջ միշտ աչքին առջեւը ունենայ իր հայրենի երկրին բիւրաւոր մերկանդամ սրունքները, կալուածազուրկ թշուառ երկրագործները և հացակարօտ, դալկադէմ ու առվաման եղկելիները, որոնց շնորհիւը չահեցաւ բարլամենդական աթոռը և որոնց շնորհիւը դարձեալ հարիւրաւոր իսլամ հայրենակիցներ—մեծագոյն մասը դեռ 15-20 տարի առաջ չքչիկ չայքիներ, մանրավաճառներ, ձիապաններ—այսօր կալուածատէր, դրամատէր և արմաղի հսկայ սալաֆարներ են...։

Առ այժմ այսքան. այս անգամ կոչ'ում կընենք իր խղճին, իր հայրենասիրութեանը, որու անկեղծութեանը բնաւ չենք տարակուսեր։

⁂ Երեք ամիսէ ի վեր քաղաքիս մէջ բացուած է գրադարան—ընթերցարան մը, յանուն «Հրայր—Գեորգ»ի, ընդ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ առաջին առթիւ ըստ բաւական գիրքեր, գըլխաւորաբար անմահն Րաֆֆիի գործերէն, ընթերցասէրներու տրամադրութեանը ներքեւ դրաւ։ Այս գիրքերը, սակայն, գոհացում չեն կրնար տալ գրադարանի պէտքերուն, և դժբաղդաբար տեղւոյս աղքատիկ ժողովուրդն ալ ի վիճակի չէ՛ այդ նորաբաց հաստատութիւնը նախանձելի դրութեան մը բարձրացնելու։ Կը պակսին թերթեր և ուրիշ կարեւոր հեղինակութիւններ։ Այս պարագան խորին հոգածութեանը կը յանձնենք մեր սիրելի առաջնորդին Հայր Խարախանեանի և համակրելի Գեզամին, որոնք ամենէն աւելի խորապէս զգացած պարտին ըլլալ անհրաժեշտութիւնը գրադարանին և ըստ այժմ օգնել։ ԳԷՈՐԳ Ս. ՄԱՐՋՊԵՏՈՒՆԻ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎ

Ա. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

45րդ Նիստ 9 Մարտ 1909

Երեսփ. ժողովին ընդհանուր նիստը, երէկ, ժամ 6ին սկսաւ։ Ահմէտ Րիզա պէյ կ'ատենապետէր։ Նախորդ նիստին ատենագրութիւնը կարգ մը սրբագրութիւններէ ետքը վաւերացաւ։ Ապա կարդացուեցաւ եպարքոսական գիր մը, որ զինուորական զանազան աստիճաններու համար սահմանուած տարիքներուն նկատմամբ օրինագիծ մը կը հաղորդէր։ Այդ գիրը զինուորական յանձնաժողովին յղուեցաւ։ Ատենադպիրը յետոյ կարդաց եպարքոսական ուրիշ գիր մը, որ հանրային գումարումներու մասին պետական Խորհուրդին կողմէ պատրաստուած օրինագիծը կը հաղորդէր։ Այդ օրինագիծը յղուեցաւ ներքին գործոց յանձնաժողովին։ Դատական յանձնաժողովին կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը, դատարկապորտներու կանոնագրին նկատմամբ, չորեքշաբթի օրուան (վաղուան) օրակարգը անցաւ։ Մուսուլի երեսփոխան Մէհմէտ Ալի Ֆազըլ էֆ.ի ընտրութիւնը վաւերացաւ։ Կարդացուեցաւ Էվգաֆի և Տէֆթէրխանէի յանձնաժողովին մէկ տեղեկագիրը՝ ծանուցանող թէ այդ երկու պաշտօնարաններու տակաւին օրինագիծերը պատրաստուած ու ղրկուած չըլլալով, յանձնաժողովը չի կրնար շարունակել իր աշխատութիւնները։ Ժողովը մեծամասնութեամբ որոշեց այդ մասին տեղեկութիւն ուզել Եպարքոսէն։ Նկատողութեան առնուեցաւ կրօնական յանձնաժողովին մէկ տեղեկագիրը Մէճէլլէի ջնջեալ ժողովը վերակազմելու մասին։ Որոշուեցաւ գրել Շէյխ-իւլ-Իսլամի Դրան՝ պէտք եղածը ի գործ դնելու համար։ Պրուսայի երեսփոխան Թահիր էֆ. ծրագիր մը ներկայացուց՝ զինուորական քարտուղարներու ամսաթոշակները աւելցնելու մասին։ Այդ գիրը յղուեցաւ ելմտական ու զինուորական յանձնաժողովներուն։ Մէկ քանի երեսփոխաններ պահանջեցին որ ելմտական պաշտօնարաններուն վերակազմութեան և բարենորոգման համար հարկ եղած օրինագիծերը ժամ առաջ պատրաստուելով ղրկուին։ Ժողովը որոշեց ըստ այնմ հարկ եղածը գրել Եպարքոսին։ Սըվազի երեսփոխան Էօմէր Շէվգի էֆ.ի կողմէ պատրաստուած ընդարձակ ծրագիր մը, դարձեալ նոյն խնդրոյն համար, կարդացուեցաւ և բաւական վիճաբանութիւն առաջ բերաւ։ Էօմէր Շէվգի էֆ. կ'ըսէր թէ գործադիր իշխանութիւնը մինչեւ հիմա բարենորոգում մը չէ ըրած և եղածներն ալ լաւ չեն։ Այդ բարենորոգմանց մասին օրինագիծ մը չպատրաստեց ու չղրկեց։ Ժողովը այլեւս ձանձրացած է գործադիր իշխանութեան այդ դանդաղութենէն։ Երեսփոխաններէ ոմանք առաջարկեցին որ այդ բարենորոգումները Երեսփ. Ժողովին կողմէ պատրաստուին։ Ուրիշ երեսփոխաններ ալ ըսին թէ օրէնսդիր իշխանութիւն չի կրնար միջամտել գործադիր իշխանութեան, հետեւաբար ղեկոյցով մը պէտք է բաւականանալ։ Վիճաբանութիւնները շարունակուելէ ետքը, Ժողովը որոշեց գրել գործադիր իշխանութեան, որպէս զի այդ օրինագիծերը շուտով պատրաստուին ու ղրկուին։ Առաջին գումարումը աւարտեցաւ ժամ 7½ին։

Երկրորդ գումարում. — Ժամ 9ին մօտ ատեանը վերստին բացուեցաւ։ Ատենապետը ծանոյց Էտիրնէի երեսփոխան Ասըմ պէյի մահը և ըսաւ թէ երկրորդ ատենապետ Թալաթ պէյ գացած է ցաւակցութիւն յայտնելու վախճանեալին ընտանիքին։ Երեսփոխանները յոտնկայս լսեցին այդ ղեկոյցը։ Ապա կարդացուեցաւ ահերսագիրներու յանձնաժողովին մէկ տեղեկագիրը, որով կը պահանջէր, արգիլել անպաշտօն վիճակի թոշակի սահմանումը Գասթէմունիի նախկին կուսակալ և ներքին գործոց երբեմնի խորհրդական Ֆուատ պէյի, քանի որ ամբաստանուած է ապաստանեալներու դէմ իր գործած հարստահարութիւններովը. նաեւ իբրեւ կաշառակեր ու չահամոլ։ Ջանըզըրի երեսփոխան Թէվֆիգ էֆ. այդ մասին խօսք առնելով ըսաւ.

«Գասթէմունիի մէջ Ֆուատ պէյի գործած հարստահարութիւնները աննկարագրելի են։ Ասոնցմէ զատ իսլամական նուիրական գիրքեր այրած է։ Այդ անձը Գասթէմունիի ժողովուրդէն մնացաքանակ դրամ առած է բռնութեամբ։ Երկրին երեսը գտնուած հանքերը կողոպտելէ ետքը, ստորերկրեայ հանքերն ալ բերացուց։ Շատ մը ապաստանեալներ կէս գիշերին աքսորեց։ Ֆուատ պէյ երկու յանցանք ունի, մէկը՝ ժողովուրդէն բռնութեամբ դրամ կորզեց և միւսն ալ ժողովուրդը փճացուց։ Պէտք է պատկանեալ պաշտօնարանին ծանուցանել որ ամսաթոշակ չյատկացուի։»

Ալի Ճէնանի պէյ դիտել տուաւ թէ, ինչպէս արդէն ըսած էր, այդ կարգի ամսաթոշակներ ապօրէն են. պատճառ եղողները պէտք է պատասխանատուութեան ենթարկել։ Պիղայի երեսփոխան Արիֆ Իսմէթ պէյ յայտարարեց թէ երբեմնի կրթական նախարար Ճէլալ փաշայի հրամանով ամէն օր գիրքեր կ'այրուէին։ Նոյն նախարարութենէն ներքին գործոց նախարարութեան հաղորդուած այդ հրամաններուն մէջ Ֆուատ պէյ ալ բնականաբար մասնակցութիւն ունի, բայց յայտնի չէ թէ նոյն տեսակ արձանագրութիւն մը կա՞յ թէ ոչ։ Արիֆ Իսմէթ պէյ յարեց թէ Ֆուատ պէյի խաֆիյէ մը ըլլալու մասին ինք բան մը իմացած չէ. նաեւ ըսաւ թէ ամսաթոշակն ալ օրէնքի մը համաձայն սահմանուած է, վասն զի պաշտօնէ դադրած անձերուն, ըստ օրէնի, հարկ է անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակ յատկացնել։ Արիֆ Իսմէթ պէյ ըսաւ նաեւ թէ Եպարքոսը քանի օր առաջ հրամայեր է ամսաթոշակ յատկացնել Ֆուատ պէյի, քանի որ հարկ դատուած է անոր պաշտօնէ դադրիլը։ Այդ մասին տեղեկագիր մը կայ երեսունինը կնիքներով։ Գասթէմունիի երեսփոխան Եուսուֆ Քեմալ էֆ. բեմը ելլելով ըսաւ.

«Ֆուատ պէյի ներքին գործոց խորհրդականի պաշտօն վարած միջոցին բռնածները յայտնի են։ Ես կ'ըսեմ թէ Ֆուատ պէյ բռնակալութեան մէկ լաւ պաշտօնեան էր։ Այդ պատճառով էր որ մինչեւ ներքին գործոց խորհրդականութեան պաշտօնին բարձրացաւ։ Երբ Գասթէմունիի կուսակալութեան կոչուեցաւ, առաջին գործը եղաւ ազատութեան համար աշխատողները փճացնել։ Նահանգին ժողովուրդէն դրամ կորզելէն զատ, տեղացի երեւելիներն ալ բանտարկեց ու աքսորեց։ Ֆուատ պէյ Ինէպօլը ժամանելուն շատ մը անձերէ փոխատուութիւն ըրաւ և կամ աւելի ճիշդը բռնութեամբ դրամ առաւ։ Հիմա ատոր անպաշտօն վիճակի ամսաթոշակ կը յատկացուի, ինչ որ հակառակ է Սահմանադրութեան 39րդ յօդուածին, նոյն իսկ եթէ օրէնք մըն ալ գոյութիւն ունեցած ըլլայ։ Տուողները բացարձակապէս պատասխանատու են (Տափիր)։ Վերջապէս Ֆուատ պէյ բառին բովանդակ նշանակութեամբը խաֆիյէ, չահամոլ ու կաշառակեր է. հետեւաբար թէ՛ օրէնքով և թէ բանականութեամբ կարելի չէ այդ տեսակ մարդու մը ամսաթոշակ սահմանել։»

Կ. Պոլսոյ երեսփոխան Մուսթաֆա Ասըմ էֆ.ի առաջարկութեամբ ժողովը որոշեց թէ՛ այդ և թէ ատոր նմանող խնդիրներու մասին բացատրութիւն ուզել Եպարքոսէն։

Ընկիւրիի երեսփոխան Մուսթաֆա էֆ. առաջարկեց պատկանեալ պաշտօնարանէն բացատրութիւններ պահանջել սա խնդրոյն համար.—Ընկիւրիի մէջ հարկահաւաքիչ Սամը էֆ.ն և զինուոր մը սպաննող գերհաղարապետ Սէյֆէտտին էֆ., փոխանակ պատժուելու, իբրեւ յիմար նկատուելով երեսուն ոսկի ծախքով տրուած է Կ. Պոլիս գալու համար։ Ժողովը որոշեց այդ մասին բացատրութիւններ պահանջել պատկան նախարարութենէն։ Նիգտէյի երեսփոխան Իսմայիլ փաշայի մէկ ծրագիրը կարդացուեցաւ պանդուխտներու մասին։ Երեսփոխանները ըսին թէ բան մը չէին հասկցած։ Իսմայիլ փաշա հրաւիրուեցաւ բացատրութիւններ տալու, բայց հրաժարեցաւ, որով իր ծրագիրն ալ մերժուեցաւ։ Սելանիկի փաստաբաններէն Իլիա Միսուլա էֆ.ի ծրագիրը, հասոյթի նոր աղբիւրներու մասին, յղուեցաւ ելմտացոյցի յանձնաժողովին։

Յետոյ կարդացուեցաւ Ընկիւրիի երեսփոխան Միւֆիտ պէյի մէկ գրութիւնը որով կը բողոքէր նախկին եպարքոս Ֆէրիտ փաշայի Մերսինլի անդամ անուանուելուն դէմ։ Միւֆիտ պէյ նաեւ կ'ըսէր իր գրութեան մէջ.

«Բռնակալութեան եպարքոսներէն լըքուած եղող Ֆէրիտ փաշա երբ սահմանադրական վարչութեան հետ յարմարելով պաշտօնի կ'անցնի, միթէ տարօրինակ չէ՞ որ անոր պաշտպանները՝ Թահսին կամ Իզզէդ փաշաները արգելափակ կամ հեռացած ըլլան։»

Յետոյ խօսք առաւ Արիֆ Իսմէթ պէյ բեմը ելլելով յայտարարեց.

«Մեր պարտքն է պատժել բռնակալութեան շարունակուելուն պատճառ եղողները։ Ատոնք վատեր են։ Այդ գործին աշխատողները երկու տեսակ են. մէկը՝ գործնական կերպով անոր միջոցներուն պատրաստութեանը աշխատողները, որոնք բնաւ անմեղ չեն կրնար ըլլալ։ Միւսն ալ անոնք են որ նախարարութեան պաշտօնի մէջ գտնուելով անուղղակի կերպով բռնակալութիւն կը գործեն։ Բռնակալութեան շրջանին մէջ կուսակալի պաշտօն վարելը անպատճառ յանցանք մը չէ։ Եթէ յանցանք մը նկատենք, պետական պաշտօնարաններուն մէջ մարդ չի մնար. մեր ամէնէն մեծ մարդերը առաջինն բարձր պաշտօններուն մէջ գտնուողներն են։ Այս խնդիրը մեր ընկերական տեսակէտովը կարեւորութիւն ունի։ Ֆէրիտ փաշայի իր եպարքոսութեան օրով ըրածները անոր գոյութիւնն իսկ վերցնելու աստիճան չեն։ Բռնակալութեան շրջանին մեծ պաշտօններու մէջ գտնուած ըլլալը ամբաստանութեան պատճառ չի կազմեր։ Համոզիչ ապացոյցներու պէտք կայ։»

Հարցապնդող երեսփոխան Միւֆիտ պէյ խօսք առնելով ըսաւ.

«Գրութեանս մէջ ըսած եմ որ Ֆէրիտ փաշա Գոնիայի կուսակալ եղած ատեն մեծ պաշտպանութիւն ցոյց տուած է Բէժիլին նկատմամբ։ Նիմսական նախարարութեան շատ մը «Յավլէ»ները գանձած է ապօրէն կերպով։ Այդ անձը Մակեդոնիայի մէջ օտար միջամտութեան մուտ տալուն շնորհիւ Եպարքոս եղաւ։ Քէմալէտտին փաշայի տեղեկագիրը ստորագրեց, որ հակառակ էր Շէրիին։ Այդ մարդը օսմ. երկիրներուն մէջ շատ մը անձեր փճացուց։ Երկէբլիի մէջ շատ մը օրինակները կան։»

Սելանիկի երեսփոխան Րահմի պէյ պաշտպանեց Ֆէրիտ փաշան, թուելով Գոնիայի մէջ անոր բարւոք պաշտօնավարութիւնը, ուղղամտութիւնը և պարկեշտութիւնը, ըսաւ թէ բռնապետական շրջանին մէջ եպարքոսութիւն ընողները հարկադրուած էին համակերպելու միեւնոյն պահանջումներուն։ Գոնիայի երեսփոխան Վէհպի էֆ. ալ գովեց Ֆէրիտ փաշայի պաշտօնավարութիւնը՝ իբրեւ կուսակալ նոյն նահանգին։ Գոնիայի երեսփոխան Սէլիմ էֆ. ալ շնորհաւորեց Իզմիրցիները՝ Ֆէրիտ փաշայի նման կուսակալի մը արժանացած ըլլալուն համար։ Խարբերդի երեսփոխան Ասըմ էֆ. ըսաւ թէ Խարբերդի մէջ կուսակալին բռնապետութեան հետեւանքով բանտարկուած միջոցին, Ֆէրիտ փաշայի դիմելով ազատեր է։ Ուրիշ երեսփոխաններ ալ թեր ու դէմ խօսեցան։ Իզմիրի երեսփոխան Սէյիտ պէյ բացատրութիւններ տուաւ Ֆէրիտ փաշայի Այտընի կուսակալ անուանուելուն առթիւ և ըսաւ թէ Այտընի դաւառին կառավարիչ Նէչէտ պէյ նախապէս թէեւ հրաժարեր, բայց յետոյ ուրացեր է։ Ժողովուրդն ալ ուզեր է որ Նէչէտ պէյ պաշտօնը չթողու. Եպարքոսը չէ ուզեր որ խօսքը դրժող անձ մը պաշտօնի վրայ մնայ, ուստի ուրիշը անուանուեր է։ Այտընի ժողովուրդը ապստամբելով կը պահանջէ որ Նէչէտ պէյ պաշտօնը շարունակէ։ Եպարքոսը գրեր է կուսակալ Կամիլ պէյի որ ապստամբութեան առաջքը առնէ, բայց կուսակալը պատասխաներ է որ անկարող է։ Այդ պատճառով Ֆէրիտ փաշայի յանձնուեր է Այտընի կուսակալի պաշտօնը։ Նէչէտ պէյ որդին է ոստիկանութեան նախկին նախարար վախճանեալ Շէֆիգ փաշայի։ Մերժուեցաւ երեսփոխանի մը հարցապնդումը թէ Ֆէրիտ փաշա թէ՛ կուսակալ և թէ ծերակուտական կրնա՞յ ըլլալ։ Վերջապէս Միւֆիտ պէյի ծրագիրն ալ մերժուեցաւ։ Եպարքոսութեան կողմէ ղրկուած օրինագիծը, Գերագոյն Ատեանին կազմութեանը մասին, յղուեցաւ Սահմանադրութեան յանձնաժողովին։ Ժողովը 129 քուէով ընդունեց Աֆրիկեան Տրիպոլսոյ և Շքոտրայի նահանգաց կաբռոններուն յատկացուելիք վարձքը։ Ատեանը փակուեցաւ ժամ 11ին։

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ՄԵԾ ԹՈՒՌՆԷ

ՏԻԿ. ՄԱՍԻՐԵԱՆ ՊՈԼԻՍ

Կովկասահայ այս մեծ խումբը որ այժմ Պոլիս կը գտնուի, իր առաջին ներկայացումը պիտի տայ վաղը գիշեր Վարիէթէի մէջ։ Ներկայացուելիք խաղն է Օգիեավ Միւռազեան

[illegible]

ԿԱՄ

[illegible]

Նաեւ ծիծաղաշարժ գուիշ մը՝ Փասաքանի մօս: Գիները սովորական։ Կ'արժէ որ ամէն թատերասէր տեսնէ այս կարող խումբը, որուն մէջ կան Ցարուքեանի և Զարիֆեանի պէս դերասաններ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԷՃԻՊ ՄԷԼՀԱՄԷ

ԵՂԵՌՆԱԴԷՏ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Գ. ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Եղեռնադատ ատեանին առջեւ երէկ տեղի ունեցաւ Նէճիպ Մէլհամէի Գ. դատավարութիւնը։ Դատաւորները անփոփոխ էին։ Ոստիկան-զինուորներ ու զօրքեր կը հսկէին դատարանին ներքնանցքերուն մէջ։ Ստուար բազմութիւն մը գրաւած էր ունկնդիրներուն տեղը։ Նէճիպ Մէլհամէ հսկողութեամբ դատարան բերուեցաւ ու ժամը 5ին սկսաւ դատը։ Նախագահը Խնդիր էֆ. Սիմօնեանի հարցուց թէ իր փոխանորդեալին ամուսնոյն անունը խոհարար Նշան էր։ Սիմօնեան էֆ. հաստատական պատասխան տուաւ։

Վկաներէն Սարգիս Բէօլէեան, Տիկին Մաքրուհի, Բարթամ աղա, մուխթար Պետրոս էֆ. կը բացակայէին։ Իսկ Օննիկ Ջիֆթճի Սարաֆ հետեւեալ վկայութիւնը տուաւ.

—Խոհարար հաճի Նշանը անձամբ չեմ ճանչնար. միայն անունը լսած եմ։

Նախագահ.— Խոհարար Նշանը մեռեր է և յետոյ թաղեր են. այս մասին ի՞նչ տեղեկութիւններ որ ունիս, արդարութեան սիրուն համար ըսէ՛։

Խրիսանթոս.— Անցեալ անգամ Խնդիր էֆ. ըսաւ թէ հաճի Նշան ոչ թէ անձնասպան եղած է, այլ իր կրած տանջանքներուն հետեւանքով մեռած է։ Սակայն այս մասին բժշկական տեղեկագիր և 10-15 հոգիի վկայութիւն կայ, որոնց թուղթերը կը ցուցնեն թէ հաճի Նշան անձնասպան եղած է։ Այս պատճառաւ այդ թուղթերուն կարդացուիլը կը խնդրեմ։

Սիմօնեան.— Օրէնքին 311րդ յօդուածը բացայայտ է։ Դատավարութեան մը միջոցին եթէ աւելի ծանր յանցանք մը երեւան ելլէ, վկայութիւնները կը լսուին և խնդիրը կը յանձնուի հարցաքննիչներուն։ Դուք անցեալ անգամ ատոր մասին որոշում տուիք և չէք կրնար ձեր որոշումէն ետ դառնալ։ Քանի որ մենք ըստ օրէնի պատմեցինք թէ հաճի Նշան տանջանքներուն հետեւանքով մեռած է և դուք ալ այդ մասին վերաբերող վկաներ լսելու որոշում տուիք, կը խնդրեմ որ այսօր լսէք զանոնք։

Խրիսանթոս.— Օրէնքին 311րդ յօդուածին յիշած պարագային մէջ, նոր ծագած խնդիրները կը յանձնուին ընդհ. դատախազին, որ կրնայ այդ մասին դատ մը բանալու արտօնութիւն տալ։ Եթէ այս տեսակ դատավարութեան մը մէջ Խնդիրը, Գօսթին են. ելլեն ըսեն թէ մեզ ալ տանջած է, և դատի միացում պահանջեն, ո՛չ մէկ դատ վերջացնել կարելի կ'ըլլայ։ Հետեւաբար հաճի Նշանի սպանութեան դատը չի կրնար ատոր խառնուիլ։

Սիմօնեան.— Կ'երեւայ թէ օրէնքին այդ յօդուածը լաւ չեն կարդացեր։ Ահա օրէնքը, որ բացայայտ է.— Եթէ դատավարութեան մը մէջ ամբաստանեալին մէկ ուրիշ յանցանքը երեւան ելլէ, այդ մասին ալ քննութիւն կը կատարուի։ Այս պատճառով կը պահանջենք որ այս մասին վկաները լսուելէ վերջ, խնդիրը հարցաքննիչներուն յանձնուի։

Նէճիպ Մէլհամէ.— Կը յիշէք որ վկաները միայն բացատրութիւններ տալու համար կանչուած են։ Ինչ որ կը ծառայէ հանրային կարծիքը լուսաբանելու, ձայն չեմ հաներ, բայց երբ այս տեսակ նոր ամբաստանութիւն մը կ'ուզեն բեռցնել վրաս, չեմ կրնար ընդունիլ։ Գալով Նշանին, քահանային ղրկեր են զայն, բայց ան չէ ընդուներ, որուն վրայ ուղղակի գերեզմաննոց տարեր են։ Արդէն ես այդ գիշերը Պալատը չէի։

Նախ.— Այս դատը իբր տանջանքի դատ եկած է հոս։ Դատարանս ամբաստանագրին համաձայն տանջանքի դատ մը քննելու վրայ է, որուն լուսաբանութեան համար հինգ հոգի լսել հարկ եղած է, զորս պէտք է լսենք։

Ջիֆթճի-Սարաֆ.— Ներեցէք նախ բան մը ըսեմ։ Ինծի «ճէլպ» մը եկած է, ուր պարզապէս Ջիֆթճի Սարաֆ գրուած է։ Նախկին ռէժիմին մէջ Հայերը մարդ չէին, պարզ բնակիչ մը էֆէնտի էր, կը բաւէր որ Իսլամ ըլլար։ Բայց այսօր, երբ հաւասարութիւն կայ, պէտք էր որ ինծի էֆէնտի ըսուէր։

Նախ.—Կը շտկենք։

Ջիֆթճի Սարաֆ.— Երբ Եըլտըզ գացի, 24 ժամ վերջ Նէճիպ փաշան եկաւ. այդ օրը Սէռքըլ տ'Օրիանէն մեծ պօմպա մը գտնուած էր։ Այն տեղի դռնապանը՝ Մանուկը բերած էին։ Տեսայ որ Նէճիպ Մանուկը կ'ապտակէր։ Ուրիշ օր մը ոստիկան մը ըսաւ թէ դուք ամէնքդ ալ «խայն» էք. ինչո՞ւ, հարցուցի. ըսաւ թէ դուք ալ մաս ունիք եղեր պօմպայի գործին մէջ։ Ոստիկանին խօսքին համեմատ, Նշանին ըսեր են որ եթէ բոլոր Հայերը ջարդուին և 8 տարեկան տղայ մը միայն մնայ, դարձեալ պիտի աշխատի Ազատութեան համար։ Ատոր վրայ՝ Նէճիպ հրամայեց և Նշանը մեռցուցինք, աւելցուց ոստիկանը։

Նախ.— Ոստիկանին անունը գիտե՞ս։

Ջիֆթճի Սարաֆ.— Ո՛չ, բայց ուրիշ օր մը ուրիշ ոստիկան մը Մուսթաֆա էֆ. ըսաւ թէ հոս մարդ մեռած է ծեծի տակ։

Խրիսանթոս.— Ինք ինչո՞ւ ձերբակալուած էր։

Ջիֆթճի Սարաֆ.— Եւրոպա երթալուս համար։

Միւլթազ Սարգիս Բէօլէեան եկած ըլլալով սա վկայութիւնը տուաւ.

—Խոհարար Հաճի Նշանը անձամբ կը ճանչնամ. չորս տարի առաջ գիշեր մը սեւ լաթի մէջ փաթթուած մէկը բերին Շիշլիի գերեզմանատունը. դուռը ուզեցին բանալ, չուզեցի, բռնի բանալ ուզեցին։ Այդ միջոցին Պէշիկթաշի քեհեա Պետրոսը եկաւ և ըսաւ որ փաշային հրամանով պէտք է գիշերանց թաղուի։ Դարձեալ բողոքեցի և վերջապէս ստիպուեցայ բանալ։ Ըսի թէ գիշերանց կարելի չէ, վաղը առտու կը թաղենք։ Դարձեալ պնդեցին։ Անուններն ուզեցի։ Դուռը բացի, զիս հրեցին և ստիպեցին որ մեռելը թաղեմ։ Ես ալ թաղեցի։ Միւս առտու բացի փոսը և տեսայ որ ոտքին, ձեռքին գլխին վրայ վէրքեր կային։ Ճանչցայ Նշանը։ Այս միջոցին քոյրս եկաւ և ան ալ ճանչցաւ։ Ատոր վրայ՝ քահանայ կանչեցինք որ մեռելական աղօթքները ընէ վրան։

Նախագահ.—Մեռելը ո՞վ բերաւ։

Սարգիս.—4-5 Պէշիկթաշցի ջրհանկիներ, երեք հատ ալ սիվիլ։ Անոնց անունները թուղթի մը վրայ գրուեցաւ, զոր եկեղեցիէն ուզեցին։

Նախարար.—Փաշան ո՞վ էր։

Սարգիս.—Չեմ գիտեր, կարծեմ Պէշիկթաշի հրամանատարն էր։ Թաղման միւս օրն ալ զիս Պէշիկթաշ կանչեցին, ուր հրամայուեցաւ որ մէկուն մը չըսեմ, որովհետեւ պօմպիոնէն եկած էր։

Նախագահ.—Վէրքը ո՞ւր էր։

Սարգիս.—Գլուխը, երեսը, ձեռքը, ոտքերը։

Նախագահ.—Ի՞նչ տեսակ վէրքեր էին։

Սարգիս.—Սուր գործիքի մը պատճառած վէրքերն էին։ Մարմինը ամբողջ կապուտցած էր։

Նախ.—Քովդ մարդ կա՞ր։

Սարգիս.—Քոյրս կար։

Սարգիս Բէօլէեանի քոյրը Մաքրուհի ալ յետոյ վկայութիւն տուաւ։

Մաքրուհի.—Նշանը չեմ ճանչնար։

Նախագահը.—Ո՞ւր կը բնակիս։

Մաքրուհի.—Շիշլիի գերեզմանատունը։

Նախագահ.—Նշան անուն մէկը թաղեր են. այս մասին ի՞նչ գիտես։

Մաքրուհի.— 3-4 տարի առաջ, գիշեր մը դուռը զարկին. եղբայրս իջաւ, բայց նախ դուռը չբացաւ և Պէշիկթաշի քեհեային խօսքին վրայ դուռը բացաւ։ Մեռել մը բերին։ Հասկցա՞ր մի էֆէնտիմ, եղբայրս ծեծեցին։ Երբ լամբար մը վառելով վար իջայ, մեռելը բերողներէն մէկը լամբարը մարեց և ինծի ալ անպարկեշտ խօսքեր ուղղեց։ Յետոյ մեռելը բռնի թաղեցին։ Հետեւեալ առտուն եղբայրս երբ փնտռեցի, տեսայ որ Նշանի գերեզմանը կը բանար։ Վալլա՛հի, ուզէք հաւատացէք, ուզէք մի հաւատաք, տեսայ որ մեռելին երեսը, ձեռքերը վէրքերով պատած էին։

Նախագահ.—Ի՞նչ տեսակ վէրքեր էին։

Մաքրուհի.—Իրաւ որ չեմ գիտեր. երբ մեռելին այս վիճակը տեսայ, սիրտս գէշ եղաւ ու ձգեցի փախայ։

Կարդացուեցաւ խոհարար հաճի Նշանին մահուան մասին 11 սեպտ. 1905 թուականի բժշկական տեղեկագիր մը, ուր անոր մահը իբր անձնասպանութիւն ցոյց կը տրուէր և մանրամասնաբար կը խօսուէր մարմնոյն վրայ տեսնուած վէրքերու մասին։ Կարդացուեցաւ նաեւ հարցաքննիչներուն և դատաւորներուն տեղեկագիրը Նշանի մահուան մասին։

Խնդիր Սիմօնեան.— Այս տեղեկագիրները ի՞նչ կը ցուցնեն. անոնց մէջ կ'ըսուի՞ թէ մահը սա կամ նա դէպքերուն հետեւանքով պատահած է։ Կ'ըսուի թէ գործարանին մէջ թիթեղ մը գտնուեր է և այս պարագան կ'ուզեն իբր անձնասպանութեան փաստ ցոյց տալ։ Այս տեղեկագիրները պարզ պատմութիւններ են, առանց որոշ փաստի, առանց վաւերական վկայութիւններու։ Մենք սակայն փաստեր ունինք Նշանի սպաննուած ըլլալը ապացուցանող։ Այսպէս, ըսէք խնդրեմ, Նշանի մարմինը ինչո՞ւ գիշերանց գերեզմանատուն տարեր են առանց եկեղեցին իմաց տալու։ (Ձայնը բարձրացնելով) Մինչ քանի հայ սպաննուեցաւ, անոնց բոլորն եկեղեցի կը տարուէին. ասոր համար ինչո՞ւ բացառութիւն եղաւ։ Գերեզմանատան պաշտօնեայ Բարթամ էֆ.ին հրամայեր են որ անձնագրութեան մէջ Նշանի անունին տեղ «ինքնութիւնը անծանօթ» գրէ. բայց անիկա յետոյ քննութիւն կատարելով ստուգեր է մեռելին Նշանը ըլլալը եւ արձանագրութեան մէջ Ն մը նշանակեր է, խորհելով որ ապագային այդ մէկ գիրը կրնայ իր օգտակարութիւնը ունենալ։ Այն ատենուան Պատրիարքը՝ Օրմանեան սակայն հրամայեր է որ ամէն բան ծածկեն ու այդ արձանագրութիւնը ջնջել տուեր է։ Այն ատեն ո՞ր Հայը կրնար ձայն հանել՝ այս բանին դէմ բողոքելու համար։

Խրիսանթոս.— Խնդիր էֆ.ի ըսածներուն դէմ բաներ կան զորս պաշտպանողականին մէջ պիտի ըսեմ։ Այժմէն սա միայն ըսեմ որ Նշանի անձնասպան եղած ըլլալը բժիշկներու եւ մասնագէտներու ձեռքով գիտականօրէն հաստատուած է. ասիկա վկաներով կարելի չէ հերքել, գիտական փաստերով ապացուցուած բանի մը դէմ գիտական հերքում պէտք է։

Բարթամ աղա, (Շիշլիի գերեզմանատան պաշտօնեայ) վկայութեան համար ներս կանչուեցաւ։

Նախագահ.— Խոհարար Հաճի Նշանը կը ճանչնա՞ս։

Բարթամ.— Չեմ ճանչնար։

Նախագահ.— Հաճի Նշանը Շիշլիի գերեզմանատունը թաղեր են. ի՞նչ տեղեկութիւն ունիս։

Բարթամ.— Ես Շիշլիի գերեզմանատան պաշտօնեայ եմ։ Առտու մը մեռելաթաղ Սարգիսը եկաւ ինծի և Եըլտըզէն գիշերանց մէկու մը բերուիլը պատմեց։

Բարթամ աղա երկարօրէն պատմեց իր լսածները։ Պալատի թարգմաններէն Յովհաննէս էֆ., որ Նէճիպի ի նպաստ վկայութիւն տալու եկած էր, սա յայտարարութիւնները ըրաւ.

—Մենք երեք թարգման էինք, մեր սենեակը յանձնաժողովին տակի յարկը կը գտնուէր։ Երբեմն, մեզի յանձնուած թուղթերուն թարգմանութիւնը աւարտելով վեր տարած ատեննիս, պոռալու և լալու ձայներ կը լսէինք։ Օր մը երբ յանձնաժողովին կ'երթայի, դռնապան Մանուկը տեսայ, ոտքը ուռած էր և երկու թեւերը մարդիկ բռնած զինքը վար կ'իջեցնէին։ Հոն գտնուողները ըսին որ գիշերը հարիւրական հարուած իջեցուցեր են խեղճին ոտքերուն։ Անգամ մը հարցաքննիչ Ճէմալ պէյէն խնդրեցի որ մարդ չծեծեն։ Ճէմալ պէյ լալով պատասխանեց որ ատիկա յանձնաժողովին գիտնալիք բանն է և ինք այլեւս յանձնաժողովին պիտի չերթայ։

Նախագահ. — Ծեծողները կը տեսնէի՞ք։

Յովհաննէս. — Մեր տեղը վարն էր, այդ պատճառով ծեծողները չէինք գիտեր։ Մենք կը տեսնէինք որ բանտարկեալներ ծեծուած վիճակի մէջ վերի սենեակներէն դուրս կը հանուէին։

Նախագահ. — Որո՞ւն սենեակէն դուրս հանուածները ծեծ կերած կ'ըլլային։

Յովհաննէս. — Չէինք գիտեր թէ սենեակներուն մէջ ո՛վ կը գտնուէր։ Վարէն վեր ելած ատեննիս այդ սենեակներուն առջեւէն չէինք անցներ։

Նախագահ. — Յանձնաժողովին մէջ ո՞վ կը տեսնէր։

Յովհաննէս. — Նէճիպ փաշան, Նազիֆ Սիւրուրին, Նէճմէտտին Մօլլան և միւս անդամները։

Նախագահ. — Ծեծ ուտողները յանձնաժողովէ՞ն դուրս կը հանուէին։

Յովհաննէս.—Ո՛չ, անդին Նէճիպ փաշային ննջասենեակը կար։ Անգամ մը լալու ձայներ լսեցի հոնկէ։ Գալով միւս սենեակներուն, չեմ գիտեր թէ ո՛վ կը գտնուէր անոնց մէջ։

Նախ.— Հոն գտնուողներուն չէի՞ր հարցներ։

Յովհ.— Ո՛չ, արդէն հարցնելու պէտք չկար։

Նախ.— Ըսել է գիտէիր ծեծողները։

Յովհ.— Ո՛չ, ատիկա ըսել չեմ ուզեր։

Նախ.— Ճէմալ պէյ քեզի ի՞նչ ըսաւ։

Յովհ.— Ըսաւ թէ Նէճիպ փաշայի ըրածներուն չափը կ'անցնի կոր։

Նախ.— Ուրիշ բան գիտե՞ս։

Յովհ.— Օր մը զիս յանձնաժողովին կանչեցին, հոն խոհարար Նշանը տեսայ. Նէճիպ փաշա Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Նշանի տրուած վկայագիրը ցոյց տուաւ ինծի և հրամայեց որ այդ մասին բացատրութիւն ուզեմ։ Նշան պատասխանեց որ այդ վկայագիրը 10 տարի առաջ Սեբաստիոյ տեղական քոմիտէին նախագահը եղած ժամանակ առած է և թէ անկէ ի վեր ո՛ և է քոմիտէի հետ յարաբերութեան մէջ չի գտնուիր։ Քանի մը օր վերջ քոմիսէր Սաադ էֆ. պատմեց ինծի, թէ Նշան գիշերը գործարանին մէջ թիթեղով անձնասպան եղած է։ Ուրիշ տեղեկութիւն չունիմ։

Նէճիպ Մէլհամէ.— Ասոնք սպառնալիքի տակ իրենց վկայութիւնը կը փոխեն կոր։ Մանուկին հոն եղած ժամանակ այս Յովհաննէս էֆ.ն պալատ չէր գտնուէր. վաւերաթուղթերով կրնամ հաստատել։ Բայց ի՞նչ ընէ, ընտանիքի տէր է և երբ իրեն ռէվօլվէր կը ցուցնեն, կը ստիպուի իր գիտցածէն տարբեր վկայութիւն տալ։

Պալատան պահապան Հիւսնի, սեղանապետ Էմին և մառանապետ Ալի վկայեցին թէ իրենք ո՛չ մէկուն ծեծ ուտելը տեսած են և թէ ընդհակառակը շատ լաւ կը վարուէին բանտարկեալներուն հետ։

Նոյն վկայութիւնը տուաւ նաեւ յանձնաժողովին ռուսերէնի թարգման Ճէլալ պէյ։

Գնդապետ Մինաս էֆ., անասնաբուժական վարժարանի ուսուցիչ, սապէս վկայեց.

—Նէճիպ փաշան առաջուց կը ճանչնայի, որովհետեւ ես կը դարմանէի իր ձիերը։ Պօմպայի դէպքին ատեն զիս յանձնաժողովին մէջ հարցաքննեցին։ Հոն գտնուողներէն միայն Նէճիպ փաշան և Նէճմէտտին Մօլլան կը ճանչնայի։

Նախ.—Քեզի ի՞նչ ըրին հոն։

Մինաս.—Ո՛չ մէկ բան, արդէն միայն երեք օր մնացի։ Երեք օր վերջը՝ այսինքն Գուրպան Պայրամի առջի օրը խօսք տուին ինծի որ հետեւեալ օրը պիտի արձակուիմ։ Բայց 9 ու կէս ամիս հոն բանտ մնացի։

Նէճիպ Մէլհամէ.—Մենք երեք օր զայն վար դնելէ ետքը անպարտ արձակեցինք։ Յետոյ զինուորական խնդրի մը համար էր որ բանտարկուած մնաց։

Նախ.—Ի՞նչ պատճառով յանձնաժողովին տարուեցար։

Մինաս.— Պօմպային օրը Սէլամլըքի հանդէսին գացած էի։ Դէպքէն յետոյ վերադարձս հոն գտնուեր է և պատերազմական վարժարանի աշակերտներէն Մուսթաֆա էֆ., որ հոս կը գտնուէր, ժուռնալ տուեր է թէ ես պօմպան վերարկուիս մէջ փաթթեր և կառապանիս ձեռքով նետել տուեր եմ եղեր։

Նախ.—Նէճիպ փաշան քեզի հետ գէշ վարուեցա՞ւ։

Մինաս.—Ո՛չ, ընդհակառակը։

Նէճիպ Մէլհամէ. — Տէր նախագահ, հարցուցէք թէ յանձնաժողովին մէջ մենէ զատ ո՞վ կար։

Մինաս.— Ուրիշ մարդիկ ալ կային, բայց անոնց անունները չեմ գիտեր։

Նէճիպ Մէլ.—Երդում ըրած էք. ճիշդ խօսեցէք։

Մինաս. — Հոն գտնուողներուն մէջ Հիւսնի փաշան ալ կար։

Նէճիպ Մէլ.—Իբր թէ Մինաս էֆ. անտառներու նախարարութեան պաշտօնեայ ըլլալով կը պաշտպանեմ եղեր զինքը։ Այս մասին իրեն ալ գանգատեր են։

Մինաս.—Ո՛չ, ինծի անանկ բան ըսող չեղաւ։

Քօմիսէր Մաղնար պէյ (վկայ).—Յանձնաժողովին մէջ կը գտնուէի, բայց բնաւ մէկուն հանդէպ գէշ վարմունք մը չտեսայ. ընդհակառակը ամէնուն հետ լաւ կը վարուէին։

Նախ.—Որո՞ւն հանդէպ լաւ վերաբերում ցոյց տուին։

Մաղնար.—Շատերու հանդէպ. բայց ատոնց անունները չեմ յիշեր։

Պէշիկթաշի քոմիսէր Հասան պէյ (վկայ).—Յանձնաժողովէն երբեմն կ'ուզէին մեզ։ Հոն ոչ մէկուն ծեծ ուտելը տեսած եմ։

Նախագահ.—Հաճի Նշանի մասին ի՞նչ տեղեկութիւն ունիս։

Հասան պէյ.—Այն գիշերը Եըլտըզ կը

գտնուէի. Նշանը ուզեցին, իմացայ որ գործարանն էր, գացի կանչեցի, բայց տեսնելով որ դուրս չելլեր, դուռը կոտրեցի և տեսայ որ Նշան թիթեղով վիզը կը կտրէր։

Նախագահ.— Թաղման մասին ինչ գիտես։

Հասան պէյ.— Բռնանային իմաց տըւին, բայց չեկաւ։ Եւ որովհետեւ զայն նոյն գիշեր անպատճառ թաղելու մասին կայս. Իրատէ ելած էր, մեռեալը Շիշլիի գերեզմանատունը տարին։

Նախագահ.— Ո՞վ տարաւ։

Հասան պէյ.— Ոստիկան Խուրշիտ, Մուսթաֆա եւայլն։

Քօմիսէր Հասան էֆ. ալ վկայեց թէ ինք յանձնաժողովին մէջ ո՛չ մէկուն ծեծ ուտելը կամ տանջուիլը տեսած էր։ Լուսանկարիչ Ֆէպիւս էֆ. ալ վկայեց թէ Նէճիպ փաշան կը ճանչնար 5-10 տարիէ ի վեր, այսինքն այն օրէն՝ երբ առաջին անգամ ըլլալով իր լուսանկարը հանել տուած էր իրեն։

Նախագահ.— Պոմպայի դէպքին առեն Եըլտըզ երթալով բանտարկեալներուն պատկերները հանեց էք. հոն անոնց վրայ ծեծի կամ տանջանքի նշան տեսա՞ք միթէ։

Ֆէպիւս.— Անանկ բան չտեսայ։

Նախագահ.— Քանի հոգիի լուսանկար քաշեցիք մօտաւորապէս։

Ֆէպիւս.— Վաթսուն, ութսուն, հարիւր, հարիւր քսան...։

Նախագահ.— Անոնց վրայ վէրք տեսա՞ք։

Ֆէպիւս.— Ո՛չ. միայն քանի մը հոգիի ճակտին վրայ կապոյտ հետքեր կային։

Հազարապետ Զիա պէյ (վկայ).— Պոմպայի քննութեանց տեղեակ չեմ. միայն օր մը երբ փաստաբան Ջօհրապ էֆ.ի հետ կը տեսնուէի, Նէճիպ փաշայի խօսքը բացուեցաւ։ Ջօհրապ էֆ., որ պոմպայի դէպքին պատճառով յանձնաժողովին առջեւ տարուած էր, ըսաւ թէ Նէճիպ փաշա իրեն հանդէպ շատ լաւ վերաբերում ցոյց տուած է, և թէ կը փափաքի Նէճիպ փաշայի բարիքներուն փոխարէն բան մը ընել, բայց դժբախտաբար ձեռքէն բան մը չի գար։ Նէճիպ փաշա ըսաւ որ իր կանչած միւս վկաները լսելու պէտք չկայ։ Այս միջոցին պոմպայի դէպքին մէջ վնասուող կառապաններ, որոնք ներկայ էին, բաւական աղմուկ յարուցին, պահանջելով որ վնասի հատուցում ըլլայ իրենց։ Նախագահը յայտարարեց որ կրնան իրենց իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար դատ բանալ։

Մահմուտ Նէտիմ էֆ. (Նէճիպի փաստաբան).— Այս մարդիկը ըսել կ'ուզեն որ դժբախտաբար պոմպայի հեղինակները Սահմանադրութեան հրատարակման ժամանակ ազատ արձակուած են և թէ իրենք այդ պատճառով...

Անդիր Սիմոնեան.— Ինք կառապաններուն փոխանո՞րդն է. եթէ այո՛, այդ պարագային ես ալ կոտորածներուն միջոցին սպաննուած 250,000 Հայերուն փոխանորդը պէտք է նկատուիմ։

Նախագահը (կառապաններուն դառնալով).— Որո՞ւ դէմ է ձեր բողոքը։

Կառապան մը.— Պոմպան նետող Հայերուն դէմ։

Ընդհանուր դատախազը.— Ասոնց բողոքը հոս չի կրնար լսուիլ. կրնան ձեռնհաս դատարանին դիմել։

Դատաւորները ժամ 7ին խորհրդակցութեան սենեակը քաշուեցան։ 8ին քսան մնացած ատեանը վերաբացուեցաւ։

Նախագահը.— Վկաներէն Պետրոսը հիւանդ ըլլալով չէ կրցած գալ, այս պատճառով զանց կ'ընենք այդ վկայութիւնը։ Գալով կառապաններու դատին, անիկա չի կրնար այս դատին միացուիլ. կառապանները կրնան ընդհանուր դատախազին դիմել, իրենց իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար և պատկանեալ դատարանին բողոքել։ Այս դատավարութեան յարակից ուրիշ աղերսագիրներ կան հարցաքննիչներուն քով, երբոր անոնց քննութիւնը աւարտի դատավարութիւնը պիտի շարունակենք։ Դատը վերջացաւ այս յայտարարութենէ յետոյ։ Յաջորդ դատավարութեան օրը որոշուած չէ դեռ։

Նէճիպի կողմէ վարձուած քանի մը Արաբ յարձակում գործեցին հոն գտնուող Հայերու վրայ, սպառնալով որ ընդհանուր ջարդի պիտի ենթարկուին անոնք։

ՏՈՔԹ. ՃԷՎԱՀԻՐՃԵԱՆԻ ԴԱՏԸ ՏԽՐԱՀՌՉԱԿ ՄԷՀՄԷՏ ԱԼԻԻ ԴԷՄ

Դ. ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պատժական դատարանի առջեւ երէկ ժամը 7½ին տեղի ունեցաւ Հէյեթը Թանզիմիյէի նախորդ նախագահ տխրահռչակ Մէհմէտ Ալիի դէմ բացուած դատը երրորդ անգամ ըլլալով։ Դատավարութիւնը չսկսած, փաստաբան Բէնիկ էֆ. խնդրագիր մը ներկայացուց նախագահին. այդ խնդրագրին մէջ Բէնիկ էֆ. կը յայտարարէր թէ Մէհմէտ Ալի զինքն ալ բանտարկած և իր գործին աւրուելուն ու հիւանդանալուն պատճառ եղած է. բողոքարկուն 8000 ղրուշի չափ վնասի հատուցում կը պահանջէր Մէհմէտ Ալիէն, խնդրելով որ իր դատն ալ միացուի Տօքթ. Ճէվահիրճեանի բացած դատին։ Բէնիկ էֆ. մանրամասնութիւններ հաղորդելով իր ձերբակալման մասին, ըսաւ թէ օրին մէկը, դատարանէ դարձին, Նուրը Օսմանիէի մօտ քօմիսէր մը պահականոց տարած էր զինքը. հոն չորս երեսնոց ժուռնալ մը գրելով, ոստիկանական բանտը ղրկած էին. հոն 17 օր ամէն արտաքին հաղորդակցութենէ զրկած էին։ Ձերբակալեալը, յուսահատած, որոշեր է պահ մը անձնասպան ըլլալ։ Միայն անգամ մը կանչած էին. ըսեր էին թէ Եւրոպա պիտի փախչէր ինք, անգլիերէն գիրքեր կը թարգմանէ եղեր. գէշ անցեալ ունի եղեր եւլն.։ Սահմանադրութեան հռչակումէն 5 օր առաջ երկու երաշխաւոր ցոյց տալով կրցեր է ինքզինքը ազատել։

Նախ.— Մէհմէտ Ալի պէյ դրամ պահանջե՞ց քենէ։

Բէնիկ.— Ոչ, անիկա չեմ կրնար ըսել.

Նախ.— Ուրեմն ինչու 8000 ղրշ. հատուցում կը պահանջես։

Բէնիկ.— Գործէս եղայ, հիւանդացայ; բժիշկներու և հիւանդանոցի դրամ տուի. ատ է որ կը պահանջեմ։

Կանչուեցաւ վկայ քօմիսէր Գասըրի էֆ. որ կը պաշտօնավարէ այժմ Սամաթիա և Նախագահին հարցումներուն պատասխանելով, բոլորովին ուրացաւ և յայտարարեց թէ Տօքթ. Ճէվահիրճեանի տունէն դրամ պահանջուիլը և Տօքթ. Ատիլեանի ժուռնալի մասին ո և է տեղեկութիւն չունի։ Նախագահին հարցումին պատասխանելով ըսաւ թէ 12-13 ամիս պաշտօնավարած է Սագալըը Մէհմէտ փաշային քով։ Կանչուեցաւ վկայ Շէվքը անուն ոստիկան մը, որ ուղղուած Շէվքին չըլլալուն, իր վկայութիւնը չլսուեցաւ։ Յետոյ դատարան բերուեցաւ քօմիսէր Եուսուֆ Ճէմալ էֆ. որ յայտարարեց թէ միայն լսած էր որ Սավան և Տօքթ. Ատիլեանը տեղեկագրած են Ճէվահիրճեանի կողմէ Թագաւորին համար ըսած խօսքը, և թէ զինքն քօմիսէրը ստիպեր են որ ժուռնալ մը տայ Հէյէթը Թանզիմիյէի նախագահին։

Կանչուեցաւ Ալպօյաճեան Պօղոս, որ ըսաւ թէ Տօքթ. Ատիլեան Լուսապարոնեանի ղրկած իր նամակին մէջ կը խնդրէր որ 22 մէճիտը վճարուի, որպէս զի ինքն ալ Մէհմէտ Ալիի ունեցած պարտքը վճարէ։ 5-10 օր անցած էր երբ Տաղիստանը Հիւսէյին Լուսապարոնեանի խանութը կ'երթայ Մէհմէտ Ալիի կողմէ՝ Տօքթ. Ատիլեանի 22 մէճիտը գանձելու համար։ Նախագահը հարցուց Տօքթ. Ատիլեանի թէ ի՞նչ պիտի ըսեր այս վկայութեան. տօքթորը պատասխանեց թէ թող իր գրած նամակը ցոյց տային. յայտնեց թէ ինք Մէհմէտ Ալի պէյի անունով նամակ չէ ղրկած բնաւ։

Նազմահի Գէորգ (վկայ).— Օննիկ Տէր Ոսկի, օր մը, Լուսապարոնեանի խանութը նամակ մը բերաւ. նոյն պահուն ես ալ հոն կը գտնուէի. քանի մը օր վերջը Տաղիստանը Հիւսէյին եկաւ, դրամը պահանջեց ու կարգ մը սպառնալիքներ ըրաւ և հայհոյեց, և եթէ այդ դրամը չի վճարես, վերջը դուն գիտես, ըսաւ։

Տաղիստանը Հիւսէյին (վկայ).— Լուսապարոնեանի խանութը գացի, այո՛, բայց ոչ թէ Մէհմէտ Ալի պէյի կողմէ, այլ իմ ամիրս եղող քօմիսէր Քեամիլ և ոստիկան Ճէպպարի կողմէ գացի. այս երկու անձերը Տօքթ. Ատիլեանի տունը [illegible] տակ առած էին. ամէն օր Ատիլեանի տունը չորս հինգ հոգիներ կ'երթային կուգային. մանաւանդ կ'երպով ուշադրութիւն գրաւած էր Լուսապարոնեան։ Քեամիլ և Ճէպպար էֆ.ները հարցաքննած էին Տօքթ. Ատիլեանը թէ ինչո՛ւ Լուսապարոնեանը յաճախակի իր տունը կուգայ։ Ատիլեան պատասխանած էր թէ առնելիքի խնդրի մը պատճառաւ էր որ կուգայ։ Որպէս զի ստուգեն Քեամիլ և Ճէպպար էֆ.ները թէ իրօք պատճառը առնելիք խնդիր մըն էր, զիս ղրկեցին Լուսապարոնեանի։ Քեամիլ երկրորդ անգամ մըն ալ զիս ղրկեց Լուսապարոնեանի քով և ըսաւ թէ կրկին ստուգեմ, որովհետեւ ինք այս գործին մէջ տօլա տրրճիութիւն մը կը տեսնէ. դարձեալ գացի. այս անգամ անարգանք ըրին ինծի և հարցուցին ինծի թէ ո՛վ եմ. եսէլ որ ինքնութիւնս իրենց յայտնեցի։ Երեք օր վերջ Մէհմէտ Ալի կանչեց զիս և հարցուց թէ ինչո՛ւ ինծի չվերաբերած գործերու կը խառնուիմ և թէ ի՛նչ պատճառաւ Լուսապարոնեանի խանութը գացի. ըսի թէ Քեամիլ և Ճէպպար ղրկեցին զիս։

Նախ.— Եթէ քննութեան համար գացեր, ուրեմն ինչո՞ւ դրամ ուզեցիր։

Տաղիստանը Հիւսէյին.— Ես դրամ չպահանջեցի բնաւ։

Ընդհ. Դատախազ.— Ազգը այս տեսակ պաշտօնեաները դրած է որպէս զի խաղաղութիւնը պահպանեն և մէկուն իրաւունքը միւսին չանցնի, (ծափեր) մինչդեռ Հիւսէյին թերացած է իր պաշտօնին մէջ և հետեւաբար յանցաւոր է. կը խնդրեմ որ դատարանը ըստ այնմ նկատի առնէ ասոր վկայութիւնը։

Օննիկ Տէր-Ոսկի (վկայ).— Գործէս վերադարձիս սովորութիւն ըրած եմ հանդիպիլ Կէտիկ-Փաշա Վահրամ Ասատուրեանի դեղարանը. իրիկուն մը երբ դարձեալ հանդիպեցայ՝ Տօքթ. Ատիլեանը տեսայ. հոն էր ըսաւ թէ պզտիկ «անկարեա» մը ունի. սա նամակը Տիգրան Լուսապարոնեանի խանութը տար, ըսաւ. հաւանութեանս վրայ՝ կարդաց ինծի նամակը որմէ հասկցայ թէ 22 մէճիտ առնելիքի մը շուրջը կը դառնար։ Նամակը տարի Լուսապարոնեանի, որ ըսաւ թէ Աչքը էֆ. զինքը վստահեցուցած է որ Ատիլեանի ունեցած պարտքը պիտի վճարէ, թէ ինքն ալ այնպէս ըսած է Տօքթորին և չէ խոստացած որ ինք պիտի վճարէ, այդ 22 մէճիտը։ Նամակը հոն ձգեցի, ես «քասմթան» չեմ որ նամակը դարձեալ ետ բերեմ, եթէ տարի ալ՝ լոկ բարեկամութեան համար էր։ Մէհմէտ Ալին չեմ ճանչնար և եթէ երբեմն մեր խանին վաճառականներուն գործը կարգադրել պէտք ըլլար, ես Մէհմէտ Ալի պէյի «ատաճի»ն կը տեսնէի որ կը կարգադրէր իմ գործերս։

Մահմուտ վկայ.— Ներքին գործոց նախարարութեան «էվրաք գալէմի»ի պաշտօնեաներէն եմ. միեւնոյն ատեն Լուսապարոնեանի ընկերն էի, Տօքթ. Ատիլեանի նամակէն մէկ քանի օր վերջ անձ մը եկաւ և Մէհմէտ Ալիի կողմէն կուգամ, պէտք է որ Ատիլեանի ձեր ունեցած պարտքը վճարէք, ըսաւ. մեղի դէմ ալ հայհոյեց, «էտէպսիզ հերիֆլեր» ըսաւ։ Պատասխանեցի թէ Լուսապարոնեան պարտաւոր չէ այդ դրամը վճարելու, քանի որ Աչքը էֆ. խոստացած է զայն տալ։

Նախ.— Ի՞նչ տեսակ մարդ էր ձեզի եկողը։

Մահմուտ.— Սեւ մօրուքով, «սիվիլ» նէնար մարդ մըն էր. եթէ տեսնեմ կը ճանչնամ զինքը։

Տաղիստանը Հիւսէյին.— Ո՛չ, կը մերժեմ. եթէ ուրիշներ վկայեն այս տեսակ բան մը, պէտք եղած պատիժը կրելու պատրաստ եմ. ես սպառնալիքով դրամ չեմ ուզած։

Ճէմիլ պէյ.— Վկաներու յայտարարութեանց նայելով բաւորոշ կերպով յայտնի կ'ըլլայ թէ Տաղիստանը Հիւսէյին իր պաշտօնին մէջ չեղծում գործած է և անիրաւ անեղը սպառնալիք ըրած, հետեւաբար կը պահանջեմ որ Հիւսէյինը իբր ամբաստանեալ մօրկ ընենք և ոչ թէ իբր վկայ եւ նստեցնենք զայն ամբաստանեալներու աթոռին վրայ։

Տաղիստանը Հիւսէյինը նստեցուցին ամբաստանեալներուն տեղը։ Հիւսէյին թոյլտուութիւն խնդրեց պաշտօնական հագուստը հանելու և իբր սիվիլ նստելու, բայց նախագահը մերժեց։

Ճէմիլ պէյ.— Կը պահանջեմ որ Գումգաբուի քօմիսէրին ժուռնալը դատարան բերուի, և եթէ մէջտեղէն վերցուած կամ պատռուած է, ատոր պատճառ եղողներուն ո՛վ ըլլալը հասկցուի։

Տօքթ. Ճէվահիրճեանի փաստաբանը ամփոփ ճառ մը խօսեցաւ ու ըսաւ թէ բռնապետութեան օրով կառավարական պաշտօնեաները երկու յանկէտ ունէին, մէյ մը հետապնդել երիտասարդ Թուրքերը և զանոնք բանտարկել ու մէյ մըն ալ նեղել մեր հայ հայրենակիցները ու կաշառք սրցնել անոնցմէ։ Ամէնուն գիտցած բանն է որ միայն դրամը, այո, դրամն էր որ դեր կը խաղար և բոլոր ասոնց բուն աղբիւրը սակայն Մէհմէտ Ալի պէյն էր։ Այսօր ձեռքերնիս ունինք ցանկ մը Հայերու որոնք Մէհմէտ Ալի պէյի դէմ բողոքած են, ինչպէս օրինակի համար Սկիւտար բնակող մսավաճառ Զարեհ էֆ. Պէչիրեան։ Եթէ բարձր մարմինդ կ'ուզէ կրնանք նաեւ միւսներուն անունը տալ, որոնք պատրաստ են Մէհմէտ Ալի պէյի արարքները թուելու. այս անձերուն բողոքը, եթէ կ'ուզէք, միացուցէք մեր դատին և կամ ուրիշ կերպով մը մօրկ ըրէք զանոնք, արդարութիւնը տեղը բերելու համար։

Դատարանը միաձայնութեամբ որոշեց որ երբ այդ բողոքող անձերը մէյ մէկ խնդրագիր ներկայացնեն դատարանին, պէտք եղածը տնօրինուի. նաեւ որոշեց որ դատավարութեան ընթացքը և ամբաստանեալներուն ի՛նչ աստիճանի յանցաւոր ըլլալնին ստուգելու և Բէնիկ էֆ.ի ամբաստանութիւնը լուսաբանելու համար այս մասին Զապթիէէն գտնուող թուղթերը դատարան բերուին և իբր վկայ դատարան կանչուին նաեւ ոստիկան Ալի Րիզա և Հալիմ էֆ.ները. վկայ գանթարճը Սաֆիէէն ալ տուգանք առնուի, քանի որ չէր եկած։ Յաջորդ դատավարութիւնը մարտ 23ի երկուշաբթի օրուան յետաձգուեցաւ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՋՐՈՅՑՆԵՐ.— Պետերսպուրկէն հասած լուրերու նայելով, արեւելեան տագնապին ծագումէն ի վեր, առաջին անգամն է որ պատերազմը հաւանական կը նկատուի։ Թէեւ կը կարծուի որ Սերպիոյ պատասխանը բարեփոխուի, սակայն պատերազմի վախը կայ միշտ։ Այս պատճառաւ Սակարանին մէջ ինկած են գինները։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ օսմ. եւ պուլկար զօրքերուն միջեւ.— Ծուռմայի Պալայի կողմերը, սահմանագլխի քանի մը կէտերու վրայ, ընդհարումներ ունեցած են օսմ. և պուլկար զօրքերը։ Պատճառը յայտնի չէ։ Քանի հոգի մեռած ու վիրաւորուած ըլլալն ալ չի գիտցուիր։

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ երէկի նիստին մէջ Եսպարքօը, Իզմիրի երեսփոխան Սէյիտ պէյի հետ տեսակցութեան առթիւ, արտասովոր աչքերով յայտարարած է թէ ժողովուրդը հասկցած չըլլալով ազատութեան ինչ ըլլալը, կառավարական գործերու կը միջամտէ, և արգելք կ'ըլլայ երկրին զարգացման։ Հիլմի փաշա սպառնացեր է իր պաշտօնակիցներով հրաժարական տալու Երեսփ. ժողովին, եթէ իրաց վիճակը այսպէս շարունակէ։ Նախորդ նախարարապետ Քեամիլ փաշայի հետ տեսակցիլ ուզեր են օսմ. Յ. և Մ. Կօմիթէէն վեց անդամներ, սակայն փաշան մերժեր է։ Նախարարական տագնապի մասին զրոյցներ կը շրջին։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Հիւսէյին Հիլմի փաշա շաբաթ օրը Սուլթանին ներկայացաւ և Պալատան մէջ ճաշեց։

ՐԻՖԱԹ փաշա Հռոմ հասած է և վաղը ճամբայ պիտի ելլէ, մայրաքաղաք գալու համար։ Տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Իտալիոյ Թագաւորին ու արտաքին գործոց նախարարին հետ։

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ՀԻԼՄԻ ՓԱՇԱ շրջաբերականով մը ծանուցեր է գաւառային իշխանութիւններու, որ երբեք թոյլ չտան Օսմ. Կօմիթէի անունով կազմուած ուրիշ կարգ մը ընկերակցութիւններու՝ միջամտել կառավարական գործերուն։ Ո՛չ անհատական և ո՛չ հաւաքական ո և է միջամտութիւն կառավարութեան գործերու մէջ խստիւ արգիլուած է. հակառակ պարագային, անհատները ծանր պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ԲՐՈԹՈՔՈԼԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.— Աւստրիոթուրք բրոթոքոլը ղրկուած ըլլալով մեծ տէրութեանց, Անգլիա պատասխանած է թէ կ'ընդունի զայն, պայմանաւ որ միջազգային դեսպանախորհուրդի մը ենթարկուի ան։ Ռուսիա ալ դեսպանախորհուրդի մը գումարման պէտքը յայտնած է։ Իտալիա համամտութիւն չի յայտներ դեսպանախորհուրդի մասին։

ԹՈՒՐՔԻԱ. փութով առաջ կը տանի իր զինուորական պատրաստութիւնները Եէնի Բազարի կողմերը։ Այս օրերս երկու վաշտ զօրք, 10,000 հրացան և 3,000,000 փամփուշտ ղրկուած են։

ՕՍՄ. ԱԶԱՏԱԿԱՆ կուսակցութիւնը Պոլսոյ համար իբր երեսփ. ընտրելի կը ներկայացնէ ծանօթ հրապարակագիր Ալի Քէմալ պէյը։

ԷՏՔԷՆԷՅԻ երեսփոխան Ասըմ պէյ երէկ իր մահկանացուն կնքեց Սկիւտարի իր բնակարանին մէջ։ Երեք ամիսէ ի վեր անբուժելի հիւանդութենէ մը կը տառապէր։ Հանգուցեալը որդին էր նախորդ Խորհրդարանի անդամ Րասիմ պէյի։

ՍԱՍՏԿԱԼԻ ՍՈՎ մը կը տիրէ Մէքքէի մէջ և շրջականները։ Գիւղացիները վար գնով կը ծախեն իրենց արջառները։

ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԵԷՄԷՆԻ ՄԷՋ.— Եուսուֆ փաշա երեք օր գիշեր ցորեկ կռուելէ յետոյ Զէյտանիքցիներուն հետ, յաղթականօրէն մտեր է Պէյթէլ-Ֆագիհէ։ Ասպատակներուն կորուստը անհամար է։ Օսմ. զօրքերէն մէկ քանի հոգի մեռեր ու վիրաւորուեր են։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը վաւերացուց ռուսաթուրք համաձայնութեան բրոթոքոլը։

ԷՆԳԻՒՐԻԻ կուսակալ անուանուած Զիվէր պէյ հրաժարած է, խնդրելով որ հանգստեան կոչուի։

ՄԱՔՍԱՏԱՆ և քարափի բեռնակիրներուն գործադուլը կը շարունակէ։ Ոստիկանութեան նախարարը երեք ջանաց համոզել բեռնակիրները, սակայն անոնք անդրդուելի մնացին։ Պաշտօնական շրջագայ մը կ'ազդարարէ որ այդ բեռնակիրները մինչեւ մարտ 10ի երեքշաբթի օրը իրենց գործին գլուխը անցնին. հակառակ պարագային՝ օրինական միջոցները ի գործ պիտի դրուին անոնց նկատմամբ։

ԱՐԻՒՆԱԼԻՑ ԿՌԻՒ.— Խալիլէ ընկերութեան Ասուան չոգենաւին մէջ արիւնալից կռիւ մը ծագեր է զինուորականներու և Երուսաղեմէն դարձող յոյներու միջեւ։ Իզմիրի նաւահանգիստը մտած ատեն, չոգենաւը օգնութեան դրօշ պարզեր է։ Քանի մը վիրաւորներ կան։ Տեղական իշխանութեանց կողմէ քննութեան ձեռնարկուեր է։

ՇԻՐՔԷԹԻ ՊՕՅՔՕԹԸ.— Հետզհետէ ծանր հանգամանք կ'առնէ Սկիւտարցիներու, Գուզկունճուքցիներու և Պէյլէրպէյցիներու կողմէ Շիրքէթին դէմ մղուած պօյքօթը։ Երեկ առտու երբ Շիրքէթի 39 թիւ չոգենաւը կամուրջ ժամանեց, ամբողջ ուղեւորները որոշեցին քսան փարա միայն վճարել. այդ միջոցին ահագին կռիւ մը ծագեցաւ Շիրքէթի անքաղաքավար և անոպայ պաշտօնեաներուն և ուղեւորներուն միջեւ։ Նոյն իսկ պաշտօնեայ մը համարձակեցաւ հրացէն քաշել, ինքզինքը, ո՛վ գիտէ, հին օրերու մէջ կարծելով։ Այդ միջոցին հոն հասաւ նաեւ հինօրեայ ոստիկան մը՝ զինուորներով և յարձակիլ ուզեց ժողովուրդին վրայ. սակայն միջամտեցին և կամուրջին քօմիսէրն ալ վրայ հասնելով ձերբակալեց թէ՛ այդ ոստիկանը և թէ հրացէն քաշող պաշտօնեան։ Արդեօք վարչապետը ինչո՞ւ հրաման չըներ որ զրահաւորներ ճամբայ ելլեն դէպի Սկիւտար, ամբոխնելու համար ժողովուրդը։

ՏՊԱՐԱՆԱՏԷՐԵՐՈՒ ՍԻՆՏԻՔԱ.— Մայրաքաղաքիս ամէն ազգէ տպարանատէրերը, որոնք սինտիքա մը կազմած էին, նախընթաց օր իրենց մէջէն կազմեցին գործադիր ժողով մը, որ ծրագիր մը պիտի պատրաստէ, տպարանական գործերու և աշխատող բանուորներու մասին։ Այս ժողովին անդամ կարգուեցան՝ Պ. Պ. Մատթէոսեան, Սագայեան, Լէօֆլէռ, Հագգը պէյ, Սաքի պէյ, Ջէլիլ, Եէնարտօ, Բալամարի, Նոմիզմաթիտէս, Աւխենթօվուլօ և Նիքօլա Պօնիս։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՋՈՒԼՈՒՄԻ ԵՐԿՐԻՆ.— Սեբաստիոյ Տուզլասար գիւղէն եկած նամակներ կը ծանուցանեն թէ՝ այս օրերս անդրոյն մէջ հայ փոքրիկ մանուկներ, փորոցները թափած են ու լալով «հա՛ց» «հա՛ց» կը պոռան։ Անկարելի է դիմանալ ո և է մարդու, անմեղ փոքրիկներու այդ սիրտ բզքտող լացերը լսելով։ Գիւղը որ կը բաղկանայ 350 տունէ, հազիւ իր մէջ 30 տուն ունի որ կրնայ ինքզինքը ապրեցնել, մնացեալները ամբողջ թշուառ են ու նպաստի կարօտ։ Ամէնքն ալ անցեալ տարիներու սովերուն հետեւանքով զրկուած էին իրենց բոլոր ունեցածներէն, անասուններէն, հողերէն և գոյքերէն։ Ամէնքն ալ առանց հողի են և սերմանցանի ժամանակը ահա՛ եկած ըլլալով, ո՛չ հերկելիք հող, ո՛չ ցանելիք սերմ և ոչ ալ լծկան կենդանի ունին։ Իսկ այս ամէնը մէկ կողմ, ո՛չ մէկը հաց ունի. անօթի են ամէնքն ալ և այս անօթութեան պատճառաւ ծագած կարգ մը հիւանդութիւններէն, գիւղը բազմաթիւ զոհեր տուած է։ Ո՛չ մէկ խօսք, ո՛չ մէկ բառ աւելցնելու պէտք չկայ. իրողութիւնը ինքնին պերճախօս է։ Մեր բարեսէրներուն կարեկցութիւնը հրաւիրելով հանդերձ, Նպաստեցին և Տեղապահին ուշադրութեան կը յանձնենք այս հէք թշուառները, որոնց մէջ անօթի անմեղ մանուկներ կան։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈՒԶՎԷԼԹ ԵՒ ՀԱՅ ՏԻԿԻՆ ՄԸ.— Ֆառլբրդնակ (Ամերիկա) տիկ. Պէտրիս Բալուըեան, որ նախագահ Պ. Րուզվէլթի որդեգրութեան պատկերը ասեղնագործած և իրեն նուէր ղրկած էր, ի փոխարէն նախորդ նախագահէն ստացեր է իր լուսանկարը որուն տակը Թէօտոր Րուզվէլթ իր շնորհակալիքը ինքնագիր յայտնած և ստորագրած է։

ՖՐԷԶՆՕՑԻ ծանօթն Ենովքեան, որ կնոջը հետ գէշ վարուելուն և ընտանիքին ապրուստի մասին անհոգ գտնուելուն համար ձերբակալուած էր, մարտ 1ին, 90 օր բանտարկութեան և 90 տոլար տուգանքի դատապարտուեր է, կը գրէ Ասպարէզ։

ԿԵՍԱՐԻԱՅ Առաջնորդ Տրդատ եպս. Պալեան հրաժարած է ամէն գործէ, թէ՛ առաջնորդութենէ, թէ վանահայրութենէ (Ս. Կարապետի) և թէ բարձ. վարժարանի տեսչութենէն, կը գրէ տեղւոյն մեր թղթակիցը։

⁂ Սուրբ Կարապետի բարձրագոյն վարժարանը գոցուելու վրայ է։ Ուսուցիչները և աշակերտները աննկուն կամքն է որ վարժարանը հաստատ կը պահէ։ Կը յամառին դպրոցէն մեկնելու ու կը պահանջեն իմաստակալութիւն մը որ կարող ըլլայ կառավարել դպրոցը։ Շահէն Շահէնեան և Երուանդ Քիւրքճեան երկու Սեբաստացի ուսանողներ, դպրոցէն վարնուեցան իրենց լիրբ և անպատկառ ընթացքին համար։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՑԻ եօթը վարդապետներ որոնք Եաֆա կը գտնուէին, երէկ մայրաքաղաքս հասան և Երուսաղէմատուն հիւրասիրուեցան։ Այս միաբանները Երուսաղէմի խնդրին առթիւ բացատրութիւններ և լուսաբանութիւններ պիտի տան վարչութեան։

⁂ Երուսաղէմ գացող պատուիրակներէն Հայկազն էֆ. Պէկեան առջի օր այցելեց Վեհ. Հայրապետին։

ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ Հայուհեաց Ընկերութեան Սկիւտարի մասնաճիւղին անդամուհիները այցելելով Ս. Հայրապետին՝ բաժանորդագրեցին Ն. Վեհափառութիւնը։

ՆԱԽՈՐԴ Պատրիարք Օրմանեան իրեն համար կարգուած քննիչ յանձնաժողովին կողմէ ուղղուած հարցարանի մը պատասխանած է ընդարձակ կերպով, 50է աւելի երեսներէ բաղկացեալ։

ԱԶԱՏԱԿԱՆ կուսակցութեան թերթը Օսմանլը խօսելով Մուշի դէպքերուն վրայ կառավարութենէն կը պահանջէ քիչ մը աւելի գործունէութիւն ցոյց տալ և փոխանակ նախորդ ռէժիմին ատեն եղածին պէս իրողութիւնները ծածկելու համար պաշտօնական հերքումներ հրատարակելու, դէպքին հեղինակները գտնել ու պատժել խստիւ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷՆ Պոլիս եկող կարօտ Հայերուն թիւը 3500 է։ Ասոնցմէ 2000ը երկիր ղրկուած են, 900ը այստեղ արհեստով կը զբաղին և 600ը անգործ են։ Ասոնք իրենց երկիրը ղրկելու համար 2000 ոսկիի պէտք կայ։ Այս մասին ձեռնհաս իշխանութիւնը դիմում ըրած է Ներքին գործոց նախարարութեան։

ԱՏԱՆԱՅԻ առաջնորդ Տ. Մուշեղ եպ. Ս. Կաթողիկոսին արտօնութեամբ մարտ 4ին նոյն քաղաքէն մեկներ է Եգիպտոս հանգանակութեան ձեռնարկելու համար։

ՄՈՒՇԻ երեսփոխան Գեղամ էֆ. առջի օր դարձեալ նոր հեռագիրներ ստացած ըլլալով տեղւոյն կացութեան անփոփոխ վիճակի մասին, Ջօհրապ էֆ.ի հետ գնաց Երեսփ. ժողովոյ նախագահին, որ դեր-նախագահ Թալէաթ պէյը և Գեղամ էֆէնտի ղրկեց Բ. Դուռ։ Հոն պէտք եղած հաւաստիքները կրկնուեցան թէ արդէն փոխ կառավարիչ մը կարգուած է և թէ կառավարութիւնը... ձեռքէն եկածը կ'ընէ։ Կառավարիչին դէմ դժգոհողներուն և բողոքողներուն մէջ կան նաեւ մաս մը Թուրքեր ալ։ Գեղամ էֆ. հեռագիր մը ուղղեց Մուշ թէ պէտք եղած ջանքերը եղած են արդէն Պոլսոյ մէջ և թէ տեղւոյն վրայ ալ պէտք է աշխատիլ որ ցեղերու միջեւ համերաշխութիւնը պահպանուի և ցրտութիւն առաջ չգայ։

⁂ Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ Ներքին գործոց նախարարութեան խորհրդականը յայտարարեր է Մուշի երեսփոխան Գեղամ էֆ.ի թէ Մուշի կառավարիչ Խօժէր Լութֆի էֆ. պաշտօնանկ եղած է։

ԱՅՍ գիշեր Գատը-Գիւղի Ազգիւը-Սեբոր Ընթերցարանի մէջ պիտի առենախօսէ Ընկեր Պօնաքարեան։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔ.— Ծաղիկ-Կավուօշ երգիծաթերթերը իրենց այսօրուան թիւով «Ազգային Պարտք» խորագրին տակ հանգանակութիւն մը բացած են, ետ վերադարձնելու համար Բիւզանդիոնի արտօնատիրոջ ի նպաստ Հայաստանի սովեալներուն տուած 30 ոսկին, քանի որ, ինչպէս կ'ըսէ «Ծաղիկ», Ազգը չուզեր որ Բիւզանդիոն, ամէն օր իր թերթին միջոցաւ անոր երեսին տայ իր նպաստ մը տուած ըլլալը։

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, որ վերջերս Բէրայի մէջ կազմուած էր ծանօթ ընտանիքներու պատկանող դեռահասակ օրիորդներէ, նպատակ ունենալով օգնել Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան և մերկ աշակերտուհիներուն զգեստ չինելու համար, շքեղ ցերեկոյթ մը կազմակերպած է Նոր Կիրակիին օրը։ Ցերեկոյթին թէ՛ երաժշտական և թէ թատերական մասին յաջողութիւնը ապահովուած է, առանց այլերու մասնակցութեան։ Ներկայացման մեծ հրապոյրներէն մէկը կը կազմէ Մագնիս անուն թատերախաղը, հեղինակութիւն Սիպիլի և Ալփաստանի։ Վեց օրիորդներ պիտի ներկայացնեն այս թատերախաղը։ Տոմսակները կը ծախուին ½ ոսկիի և 1 մէճիտիէի։ Անշուշտ բարեսէր հասարակութիւնը պիտի փութայ քաջալերել սոյն նորակազմ մարմինը, որ ամէն համակրութեան արժանի է։

ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ Ընկերութեան Կարնոյ մասնաճիւղը, որ տեղւոյն ազգասէր տիկիններէն ու օրիորդներէն կազմուած էր, իր առաջին հասոյթէն 20 ոսկի ղրկած է նոյն Ընկերութեան։ Աղեքսանդրիոյ մէջ ալ մասնաճիւղ մը կազմակերպուած է տեղւոյն ծանօթ Հայ տիկիններէն ու օրիորդներէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ Վահան Ասլանի հեղինակած մէկ նոր գրքոյկը, Վէճի Դարեն, Խղճմտանքի Զոհը (իրական կեանքէ), Մարզուանի Հայ նահատակներուն ձօնուած։ Գինն է 100 փարա, և կեդրոնատեղին Զարդարեան գրատունն։

ՎԱՂՈՒԱՆ թիւով պիտի հրատարակենք Սոֆիայի մեր թղթակիցին մէկ գրութիւնը, ի մասին այն ենթադրական հալածանքներուն որոնց իբր թէ կ'ենթարկուին իսլամները Պուլկարիոյ մէջ։

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

Ազդ.— Օսմ. Կայս. Պանքայի Ղալաթիոյ կեդրոնատեղին, Պոլսոյ իր գործակալութիւնը և Բերայի իր դրասենեակը չափաւոր գնով մը կ'ապահովագրեն Յունաստանի Ազգ. Պանքայի 1880ի 3% պարտաթուղթերու ամորթիզմանի վիճակահանութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ 1909 ապրիլ 1ին։ 8—1

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՎԻԷՆՆԱ, 22 Մարտ.— Վիէննական լրագիրներուն ըսածին նայելով, սերպ զօրավար Լիպօվաց յայտարարեր է թէ, պատերազմ ծագելու պարագային, Ռուսիա 100,000 հոգի պիտի ղրկէ Սերպիա։ Արդէն 200 ռուս կամաւոր սպայ ներկայացած են։ Սերպիա անկանոն պատերազմ միայն պիտի մղէ։ Վիէննական թերթերը կը յարեն թէ զօրավար Լիպօվաց վերին հրամանատար պիտի կարգուի։

ՓԱՐԻԶ.— Գործադուլ ընողներու քոմիտէն կը շարունակէ ընդդիմութիւնը։ Բաւական թուով հեռագրական պաշտօնեաներ վերսկսած են աշխատիլ, բայց գործին մեծ մասը երեսի վրայ կը մնայ։

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Հաղորդակցութեանց նախկին նախարար Պառոն Խիլքով յանկարծամահ եղաւ։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱԿՈՒՄ,		9/22 Մարտ
Օսմ. Թոն. Միացեալ 4%	Օ. Ո.	101 05
Ամէնէն բարձր գին	»	101 08½
Ամէնէն վար գին	»	101 02
Ռումէլի Երկաթուղի գոց	Ֆր.	174 —
Ամէնէն բարձր գին	»	174 50
Ամէնէն վար գին	»	174 —
ԲԱՑՈՒՄ,		**10/23 Մարտ**
Օսմ. Թոն. Միացեալ 4% Փ.կ.	Օ. Ո.	101 06
» » » ժամը 6ին	»	101 05
Ռումէլի Երկաթուղի	Ֆր.	174 —
» » ժամը 6ին	»	174 —
Քարաֆ Կ. Պօլսոյ	»	434
Անատ. Երկթ. Պարտթ. Ա. սերի	»	523 —
» » » Բ. սերի	»	520 —
» » բաժնեթղթ.	Օ. Ո.	15 05
Շիրքէթի Խայրիէ	»	38 25
Շիրքէթի Խայրիէի Համաթիէ	»	1 10
Օսմ. Ապահ. Ընկ.	»	4 07
Օսմ. Ծխախոտ		16 —
Թրամուէյ բաժնեթուղթ		6 80
» ժուիսանս		3 05
» պարտաթուղթ		488 —
Թրամվայ	Ֆր.	56 50
Տէրքօսի Ջուրի Ընկ.		311 —
Պալիա Գարաայտն		415 —
Միսիրի Պանքա	Օ. Ո.	4 40
Նէճիբ Քէօֆա Թրամ. բաժնեթղթ.	»	2 —
Սալօնիքի Պանքա		124 —
Քարասու առանձնաշնորհեալ		22 —
» սովորական		19 —
Քարաֆ Իզմիրի		575 —
Լաւրիոն	Ֆր.	52 —
Զարթէրա	»	18 75
Թմէար Ֆոնսիէ Էժիբսիէն հին		289 —
» » նոր		253 —

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոնի վրայ չէք	Ղրուշ	110 15
Փարիզի » »	Ֆրանք	22 85
Վիէննայի » »	Քուրոն	21 91
Պերլինի » »	Մարք	18 69

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Կ. Պոլիս 4/17 փետրվար 909

Տէր,

Պատիւ ունինք ծանուցանել Ձեզ թէ քաղաքիս մէջ՝

ԳՐԼԸՃԵԱՆ, ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ եւ ԲՐԱՎԱՏԱԼ

Ընկերութեան անուան տակ վաճառատուն մը հաստատած ենք, Ռօտոսթօյի մէջ իբր մասնաճիւղով, որ մանիֆաթուրայի գործերով պիտի զբաղի։

Ընկերութեանս անդամներէն ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ և ԲՐԱՎԱՏԱԼ Ռօտոսթօյի մէջ իրենց ունեցած աւանդաւորական և քոմիսիոնի տունը անխափանաբար կը շարունակեն պահել։

Վաճառատանս արտօնեալ ստորագրութիւնները ստորեւ Ձեր ուշադրութեանը յանձնելով և յուսալով որ Ձեր վստահութեամբ պիտի պատուէք զմեզ, հաճեցէք ընդունիլ, Տ., մեր յարգանաց հաւաստիքը։

Պօղոս Յ. Գրլըճեան,
Մովսէս Յ. Գալուստեան
Յակոբ Ս. Բրավատալ պիտի ստորագրեն

ԳՐԼԸՃԵԱՆ, ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
ԵՒ
ԲՐԱՎԱՏԱԼ
Աչըր Էֆէնտի խան, թիւ 6, Կ. Պոլիս

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ազդ.— Հանր. Պարտքի Վարչութիւնը պաշտօնի պիտի կոչէ ճարտարագէտներ՝ Ասիական ու Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ գտնուած աղահանքերուն համար, անոնց վկայագիրները ու կարողութիւնները քննելէ յետոյ։ Այդ ճարտարագէտները, որոնց ամսաթոշակը պիտի ըլլայ 1200-1500 ղրուշ, առժամեայ կերպով պաշտօնի պիտի կոչուին իբր հսկող աշխատութեանց։ Եթէ Վարչութիւնը գոհ մնայ անոնց պաշտօնավարութենէն, յառաջիկային վարիչ ճարտարագէտ պիտի անուանէ զանոնք։ Թուրքերէն և ֆրանսերէն խօսակցութիւն գիտնալու են։ Անոնք որ կ'ուզեն պաշտօնի անցնիլ, պէտք է դիմեն Կէդր. Վարչութեան, իրենց խնդրագրին կցելով վկայականնին ու սէրթիֆիքաննին, եւլն.։ Խնդրագիրները պիտի ընդունուին մինչեւ 1909 մարտ 27 (Ն. Տ.)։

Ընդհ. Տնօրէնութիւն

ՏՈՔԹՈՐ
ԳՐԻԳՈՐ ՖԸՆՏԸՂԼԵԱՆ
Վկայուած Բարիզի Համալսարանէն եւ երեք տարի պաշտօնավարած Բարիզի հիւանդանոցներուն մէջ։
Կը դարմանէ ներքին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ։
Կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէն յետոյ, ժամ 2-5 (8էն 11 Ը. Թ.), իր բնակարանին մէջ, Բանկալթի, Պէօյիւքտէրէ Ճատտէսի, թիւ 40։
Հինգշաբթի օրերը ձրի։ 15—12

ԼԱ ՄԻՒԹԻՒԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ Է ՏԷ ՔՕԼՕՆԻ

La Mutuelle de France et des Colonies

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պանք տը Ֆրանսի մէջ աւանդ ձգուած 60 միլիոն ֆրանք

ԿԸ ԳՈՐԾԷ	ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՕՆԹՐՕԼԻՆ տակ, 1905 մարտ 17ի օրէնքին համաձայն։
Կ'ԸՆԾԱՅԷ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ողջ մնացողներուն, և ԴՐԱՄՕԺԻՏ ու ՌԱՆԹ ՎԻԱԺԷՌ կ'ապահովէ, 15 տարիէն վճարելի ողջ մնացողներուն, մահուան պարագային երաշխաւորութիւններով։
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ	Վճարումներ ԱՄՍԱԿԱՆ ՎԵՑ ՖՐԱՆՔԷՆ սկսեալ։
ԿԸ ԶԵՏԵՂԷ	ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ իր յաճախորդներուն յանձնած դրամները, պետական երաշխաւորութիւն ունեցող արժէթուղթերու վերածելով զանոնք։
ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱԾ Է	700 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ, մինչեւ 1908 նոյեմբեր 30 իր երկու ճիւղերուն մէջ. ԿԵԱՆՔԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Տեղեկութիւն եւ կանոնագիր ձրիաբար կը տրուին
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Թինարճի խան, Ղալաթիա, Բէրշէնպէ Բազար
Ընդհ. Տնօրէն Օ. ԺԻՌՕ

Փորձառու և գործունեայ գործակալներ կը փնտռուին, որոնք պէտք է ունենան լաւ յանձնարարականներ ալ։

ՊԱԼՔԱՆ

Առանձնաշնորհեալ ապահովագրական ընկ.

Դրամագլուխ եւ պահեստ	Ֆրք.	9,500,000
Վերապահովագրական դրամագլուխ եւ պահեստ	»	142,750,009

ՊԱԼՔԱՆ ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամէն տեսակ կահ կարասի եւայլն, Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ շատ դիւրամատչելի պայմաններով, իսկ իր միւս երկրորդ ճիւղը որ անմրցելի գիներով և պայմաններով օժտուած է, կը կատարէ խառն ապահովագրութիւն, ընտանեկան, մանուկներու, եւայլն եւայլն։ 50—18

Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ Խ. ՖՐԱՆԿԻՒԼՕՖ եւ Ընկ
Պոլիս, Անանիատիս խան

ՄՈԽՐԱՋՈՒՐԻ ՊԷՏՔ ՉԿԱՅ

ՈՐ ԿԸ ՓՏԵՑՆԷ ՃԵՐՄԱԿԵՂԷՆԸ ԱՅԼ

ՎԱՐԷՔԻՆԱՅԻ

ՈՐ ՆՈՐ ԿԸ ՊԱՀԷ ՋԱՅՆ

Գիւտ իտալացի նշանաւոր քիմիագէտ Հէրպիլ Ռամարինիի
7% խնայողութիւն!!! Մեծ դիւրութիւն, կատարեալ մաքրութիւն եւ ճերմկութիւն
ԱՆԹԵՐԻ ՀԱԿԱՆԵԽՈՒՄ
ԵԹԷ ՓՈՐՁԷՔ՝ ԴՈՒՔ ԱԼ ՊԻՏԻ ՀԱՄՈԶՈՒԻՔ

Քանի մը մրցանակներ ստացած է զանազան ցուցահանդէսներէ, վկայագիրներ՝ զանազան կաճառներէ, տեղեկագիր պալատան քիմիագէտ Պ. Սինկրոսէ և կայս. բժշկական վարժարանի բրոֆէսէօր Տօքթ. Ճէլալեանէ։

ԲՈԼՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՔՕՕՓԷՐԱԹԻՎԻ ՔՈՎ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ

Միակ ներկայացուցիչ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ համար
ԲԱՐԱՆԵՕՍԱՆՆՈՒ, ՔՕԼԱՄԻ եւ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Պաղտատ խան, թիւ 7, Կ. Պոլիս
ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ 50—50

ՍԻՆԿԷՐ

ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ

THE SINGER MANUFACTURING Cie.

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ անգլ. պողպատէ շինուած ըլլալով, իրենց տոկունութեամբ ամենուն գնահատուած են, որ աշխարհիս ամէն կողմը տարածուած են և բոլոր ընտանիքները, դերձակներն ու կօշկակարները լաւ Սինկէրի մեքենայ ընտրած են գործածել։ Սինկէր Ընկերութիւնը ցարդ 1905է աւելի պատուոյ վկայական և շքանշան ստացած է բոլոր ցուցահանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր բազմաթիւ Թուրքիոյ մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուններուն մէջ։

Բերա	) 1. Մեծ փողոց, Պօն Մարշէի դիմաց թիւ 343 և 343 կրկին։) 2. » » [illegible] Սէրայի դիմաց։
Ղալաթա	1. Սինկէր խան Թիւնէլի առջեւ։) 2. Քարաքէօյի կամուրջին դիմաց։
Պոլիս	) 1. Սուլթան Համամ թիւ 2։) 2. Սուլթան Պայազիտ, [illegible] կայարանին դիմաց թիւ 13։
Սկիւտար	) Չարշը Պոյը, թիւ 120։

Դասերը և նորոգութիւնները ձրի։ Սինկէր Ընկերութեան կեդր. վարչութիւնը կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 343 և 343 կրկին, Սարգիս պէյ Տիւզ Օղլուի տանը։ 16 50—5

ՌՕՍԻԱ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ 1881Ի ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ
Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Պետերպուրկ

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կը կատարէ ընդդէմ հրդեհի, ամէն տեսակ արկածներու, ճամբորդութեան պատահարներու, երկաթուղիի ու շոգենաւի մէջ, ապրանքներու փոխադրութեան ու ցուցափեղկի ապակիներու խորտակուելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջովին վճարուած	10,666,666 ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար	162,600,000 »
Ապահովագրեալներուն վճարուած գումար	460,946,000 »
1906 տարուան մէջ գանձուած ապահովագին ու տոկոս	75,130,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել
Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Աղաբեան խան Վոյվօտա Ղալաթիա։
Պոլսոյ գործակալութեան, Տիւթիւնճիւլէր խան, Ասըր Էֆէնտի ճատտէսի, թիւ 26։
Տնօրէն, Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին՝ Ա. ՀԻՒՐՄԻՒԶ 11 50—29

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

Ազդ.— Վարչութիւնը, մէկ տարուան համար, աճուրդի միջոցաւ վարձու կուտայ Ղալաթիոյ ծովեզերքը Պէրմէնէճիլէր փողոցը գտնուող գետին մը։ 6—1

* * *

Ազդ.— Շիրքէթի Խայրիէի վարչութիւնը նուազուրդի կը դնէ 40,000 քիլօ հնդիկ իւղի (առաջին ճնշումէ եղած) հայթայթումը, իր նաւերուն մէջ գործածելի։ Անոնք որ կ'ուզեն մասնակցիլ նուազուրդին, պէտք է Վարչութեան դիմեն, Սիրքէճի, %10 երաշխաւորութեան գումարով։ Վերջնական նուազուրդը տեղի պիտի ունենայ 1909 մարտ 31ին (Ն. Տ.)։

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
11,000,000 օսմ. ոսկի կամ
250,000,000 ֆրանք դրամագլխով

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ Պարիզ
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ՝ Պոլիս, Եէնի Ճամի
ՏՆՕՐԻՆԱՏՈՒՆԸ՝ Պէրա, [illegible] թ. 247

ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԼՈՆՏՈՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

Ատալիա, Ատանա, Այտըն, Աֆիոն-Գարահիսար, Հալէպ, Աղէքսանդրիա, Էտիրնէ, Էնկիւրի, Պաղտատ, Պասրա, Պէյրութ, Պրուսա, Դարտանէլ, Գավալա, Տէնիզլի, Ազիզիէ, Էսկիշէհիր, Երուսաղէմ, Գալաթա, Գօնիա, Լառնագա, Լիմասոլ, Գահիրէ, Մէրսին, Միթիլին, Մանչէսթըր, Նիկոսիա, Ուշագ, Փոր-Սայիտ, Սելանիկ, Սամսոն, Սըվազ, Իզմիր, Տրապիզոն. Սուրիական Տրիպոլիս եւ Ակիսար։

Որոշեալ պայմանաժամով կամ ընթացիկ հաշուով (գօնթ-գուրան) փոխառութիւն կ'ընէ, արժէթուղթեր կամ փոխանակագիրներ (բօլիչա) պահեստ առնելով։

Փոխանակագիրներ կը զեղչէ։ Թուրքիոյ և օտար երկիրներու գլխաւոր քաղաքներուն վրայ փոխանակագիրներ, չէքեր, վարկագիրներ ու հեռագրական հրամաններ կու տայ։

Ընթացիկ հաշիւներ կը բանայ, արժէթուղթեր եւ արժէքաւոր առարկաներ կ'ընդունի ու կը պահէ։

Թուրքիոյ եւ արտասահմանի մէջ կտրօններ եւ փոխանակագիրներ կը գանձէ, ամէն տեսակ հրամաններ կը գործադրէ, զանազան տեսակ դրամներ կը փոխէ, կ'առնէ ու կը ծախէ։

Օսմ. Կայս. Պանքան իբր աւանդ կ'ընդունի, պահպանման փոքր վարձքի մը փոխարէն, ամէն տեսակ արժէթուղթեր, օսմանեան կամ օտար, [illegible] կամ կրօդին։ Արժէթուղթերը կը պահուին [illegible] արկղամարերու մէջ հաստատուած [illegible] շինուած նկուղներու մէջ (պղինձով եւ մեքենական ամրացումով), որոնք կատարեալ ապահովութիւն կ'ընծայեն։ Ընդունագիր մը կը յանձնէ, որուն մէջ նշանակուած են վիճակահանութեանց մէջ ելած թիւերը։

Օսմ. Կայս. Պանքան պայմանաժամեալ կը գանձէ, առանց միջնորդչէքի, աւանդ առած արժէթուղթերուն կտրօնները, Կ. Պոլսոյ մէջ վճարելի։ Արտասահմանի մէջ գանձելի կտրօններուն համար չափաւոր միջնորդչէք մը կ'առնուի եւ օրուան փոխանակագնին համաձայն։ Անոր տիրոջ հաշւոյն կ'անցուի պայմանաժամին կամ գանձումի օրուան փոխանակագինով։

Ժամանակին գանձուելու համար՝ աւանդ առած արժէթուղթերուն կտրօնները պայմանաժամէն 20 օր առաջ կը կտրուին։

Օսմ. Կայս. Պանքան իբր աւանդ արժէթուղթեր կ'ընդունի նաեւ իր արտասահմանի գործակալութեանց մէջ՝ Լոնտոն ու Փարիզ, իր գլխաւոր մասնաճիւղերուն մէջ՝ Աղեքսանդրիա, Գահիրէ, Իզմիր, Պէյրութ, եւայլն, ինչպէս նաեւ իր գլխաւոր թղթակիցներուն մօտ՝ Աթէնք, Պէրլին, Պրիւքսէլ, Հռոմ, Վիեննա, եւայլն։ Տոկոսներու արդիւնքը աւանդատուին տրամադրութեան տակ դրուած է. կամ իր հաշւոյն անցուած, Կ. Պոլսոյ մէջ։ Այն յաճախորդները, որոնց արժէթուղթերը ի պահ դրուած են, կրնան իրենց ընդունագրին վրայ, զանազան տեղերէն առնել կամ իրենց հասցէին ղրկել տալ։

Օսմ. Կայս. Պանքան կը կատարէ տոկոսաբեր հրամաններ մեր եւ օտար հրապարակներու վրայ. գնում եւ վաճառում կը կատարէ կանխիկ կամ պայմանաժամով։ Հանրութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ, օրուան գնով, կարգ մը արժէթուղթեր, ինչպէս Ռումէլիի երկաթուղիի, Եգիպտական Գրէտի Ֆոնսիէի [illegible]։ Պանքային պարտաթուղթերը, Օսմ. Ապահովագրական Ընկերութեան, եւայլնի բաժնեթուղթերը։ Անմիջական կերպով յանձնելի են այս արժէթուղթերը։

Օսմ. Կայս. Պանքան կը ստանձնէ արժէթուղթերու վրայ ամէն գործառնութիւններ. փոխանձում, կտրօններու նորոգում, եւլն., մասնաւոր սակագնի մը համաձայն։ Օսմանեան եւ օտար արժէթուղթերու վրայ փոխառութիւն կ'ընէ հաշուընթացով և շատ չափաւոր պայմաններով։ Իրենց պայմանաժամէն առաջ կը զեղչէ կարգ մը օսմանեան եւ օտար արժէթուղթերու կտրօններ։ Իր սնտուկներուն մէջ գտնուած արժէթուղթերուն կտրօնները կը վճարէ, առանց միջնորդչէքի, ինչպէս 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերու, 1901-1905ի 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերուն եւ [illegible] նաւահանգստին 6% փոխառութեան պարտաթուղթերուն կտրօնները։

Օսմ. Կայս. Պանքան բաժին մը հաստատած է՝ Սակարանի արժէթուղթերուն վրայ տեղեկութիւններ տալու, անոնց Սակարանին մէջ ընդունուած ըլլալն կամ ոչ։ Այս տեղեկութիւնները ձրի կը տրուին։

Օսմ. Կայս. Պանքան կ'երաշխաւորէ ընդդէմ հարիւրին հարիւր վճարելէ առաջ ելած կորուստը, վիճակահանութեան միջոցաւ, այսինքն վճարման գինով։ Ապահովութեան սակը, որ փոփոխական է, կը հաղորդուի ուզողին։

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ՝ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ
1892 Օգոս. 2/14 եւ 1320 Սեֆէր 20 թուակիր Ֆէրմանով

Դիմել Ընկերութեան Կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նաւլը խան, Հէզարէն փողոց, թիւ 14, Քօօբէրաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սատոք, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահչէ Գաբու թիւ 10.
Պոլիս, Ապտի պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլէր փողոց.
Պոլիս, Պ. Ս. Այմէլօղլու, Էմին-Էօնիւ, Պահչէ Գաբու Իզմիր փողոց.
Գատըգիւղ, Ալեքսանդր Անաստասիատիս չուկայի հրապարակ.
Գատըգիւղ, Մ. Ա. Անդրիա, Մօտա ճատտէսի.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Լ. Ռոսի, Պէօյիւքտէրէ ճատտէսի, թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Բէյսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկէլիտէս, [illegible] բանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանօ, Բէչէճեան էֆ.։

17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՕՍՄ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երթեւեկութիւն կառախումբերու 1909 մարտ 1 (Ն. Տ.) երկուշաբթի օրէն սկսեալ

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԳՈՆԻԱ

ԵՐԹ Կառ. 228 խառն Առ. Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կառ. 224 խառն Իրկ. Ժ. Վ.
10 20	մկն.	Էսկի-Շէհիր	ժմն.	1 32
11 02	»	Կէօքճէ Քըզըք	մկն.	12 52
12 —	»	Ճապանճը Բունար	»	12 10
12 59	»	Ալթընթաշ	»	11 12
1 41	»	Չէքիրլէր	»	10 23
2 40	»	Տէօյէր	»	9 35
3 09	»	Իհսանիյէ	»	8 50
3 34	»	Համամ	»	8 24
3 44	»	Կազլիկէօլ համամ	»	8 14
4 11	ժմն.	Աֆ. Գարա Հիսար	մկն.	7 43
4 31	մկն.	Աֆ. Գարա Հիսար	ժմն.	7 23
5 11	»	Պէօյիւք Չօպանլար	»	6 50
6 06	»	Չայ	»	6 03
6 51	»	Իսհագլը	»	5 10
	»	[illegible]	»	4 45
7 46	»	Աք Շէհիր	»	4 23
8 18	»	Աղարի քէօյ	»	3 43
9 —	»	Զավալլըճէ քէօյ	»	3 05
9 38	»	Իլկին	»	2 33
10 25	»	Գատըն-Խանը	»	1 39
11 20	»	Սէրայ-Ինի	»	12 57
11 52	»	Մէյտան	»	12 17
12 52	»	Բունար-Պաշը	»	11 12
1 20	ժմն.	Գոնիա	մկն.	10 30
Իրկ.				Առտ.

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԷՆԿԻՒՐԻ

ԵՐԹ Կառ. 122 խառն Առ. Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կառ. 121 խառն Իրկ. Ժ. Վ.
12 —	մկն.	Էսկի Շէհիր	ժմն.	10 —
1 44	»	Աք Բունար	մկն.	9 18
1 24	»	Ալփու Քէօյ	»	8 46
2 4	»	Պէյլիք Ախուր	»	7 58
3 9	»	Սարըքէօյ	»	7 1
4 58	»	[illegible]	»	6 4
4 35	»	[illegible]	»	5 27
5 9	»	Պէյլիք Քէօփրիւ	»	5 —
6 8	»	Բօլաթլը	»	4 16
7 21	»	Մալը Քէօյ	»	2 49
8 15	»	Սինճան Քէօյ	»	1 47
9 —	ժմն.	Էնկիւրի	մկն.	1 —
Իրկ.				Առտ.

ՀԱՄԻՏԻԷ - ԱՏԱԲԱԶԱՐ

ԵՐԹ Կառ. 424 խառն Իրկ. Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կառ. 421 խառն Առ. Ժ. Վ.
7 17	մկն.	Համիտիէ	ժմն.	5 22
7 35	ժմն.	Ատա-Բազար	մկն.	5 40

ԱԼԱՅՄՈՒՆՏ - ՔԻՕԹԱՀԻԱ

ԵՐԹ	Կռ. 322 խռ. Առ.	324 խռ. Իր.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Ալայմունտ մկն.	1 05	11 15
Քիւթահիա ժմն.	1 25	11 35
ԴԱՐՁ	Կռ. 321 խռ. Առ.	323 խռ. Իր.
Կայարան	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Քիւթահիա մկն.	12 10	10 55
Ալայմունտ ժմն.	12 30	10 35

WILSON LINE
HULL-CONSPLE-NOVOROSSISK-ODESSA

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ
Ընդմէջ Հուլի, Կ. Պոլսոյ եւ Օտեսայի

Նաւեր	Թօնօ	Նաւեր	Թօնօ	Նաւեր	Թօնօ	Նաւեր	Թօնօ	Նաւեր	Թօնօ
[illegible]	1069	[illegible]	4211	[illegible]	1531	[illegible]	2709	[illegible]	1119
[illegible]	3507	[illegible]	985	[illegible]	3720	[illegible]	3557	[illegible]	1735
[illegible]	1541	[illegible]	2382	[illegible]	1500	[illegible]	1057	[illegible]	[illegible]
[illegible]	3277	[illegible]	1713	[illegible]	595	[illegible]		[illegible]	1807
[illegible]	1395	[illegible]	504	[illegible]	3354	[illegible]	3419	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1361	[illegible]	3464	[illegible]	3340	[illegible]	1983	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1481	[illegible]	1630	[illegible]	1080	[illegible]	1100	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1371	[illegible]	1841	[illegible]	7065	[illegible]	1356	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1339	[illegible]	954	[illegible]	3307	[illegible]	1588	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1244	[illegible]	1828	[illegible]	1700	[illegible]	1257	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1094	[illegible]	849	[illegible]	1062	[illegible]	510	[illegible]	[illegible]
[illegible]	2729	[illegible]	4582	[illegible]	2872	[illegible]	3329	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1831	[illegible]	3060	[illegible]	1643	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1235	[illegible]	1142	[illegible]	2191	[illegible]	1616	[illegible]	[illegible]
[illegible]	2906	[illegible]	1011	[illegible]	724	[illegible]	1739	[illegible]	
[illegible]	885	[illegible]	1835	[illegible]	1278	[illegible]	[illegible]	[illegible]	

Ընդհանուր վաճառաշերջ Հուլէն հոս հասած են.
Քասրկլլօ շոգենաւը, նաւապետ Ձօն։
Քլարօ շոգենաւը, նաւապետ Պէլտինկ, ամսոյս 15ին։
Ընդհանուր վաճառաշերջ Հուլէն հոս կը սպասուին.
Մօրօֆօ շոգենաւը, նաւապետ Մաք Լօուէն, մարտ 31ին։
Դիմել Գործակալներուն՝ [illegible]
[illegible]

ԻՒՆԻՕՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՓԱՐԻԶ 1828–1829

1828 L'UNION DE PARIS

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Ի ՓԱՐԻԶ 9, ՊԼԱՍ ՎԱՆՏՕՄ, 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Դրամագլուխ և պահեստ	329	Միլիոն Ֆրանք
1906ին գանձուած ապահովագին	30	» »
Մինչեւ 1906ի վերջը հատուցեալ վնասք	480	» »

Ինչպէս այս թուանշաններէն կ'երեւի, Ընկերութեան դրամագլուխն ու պահեստի գումարն է 329 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ որ հսկայ երաշխաւորութիւն մը կ'ընծայէ ԻՒՆԻՕՆի ապահովագրեալոց։

Արեւելքի համար մասնաւոր զեղչեալ սակացոյց. Նպաստաւոր պայմաններ՝ անհամեմատ կերպով աւելի ԳԵՐԱԶԱՆՑ քան ո՛ և է Ընկերութեան պայմանները։ Ապահովագրութեան ամէն ձեւերը ամէնէն աժան գիներով, օրինակի համար՝ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԴԷՊ ՄԱՀՈՒ, ԽԱՌՆ, ԴՐԱՄՕԺԻՏԻ, եւն. եւն.։

Ընկերութեան Դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ և Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն
Ընդհ. Տնօրէն ՍԻՄՈՆ ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆ
Պետ ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Պոլիս, Սուլթան-Համամ, Քաթըրճը Օղլու Բասաժ։
Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

Cie RUSSIE

Navigaiion à Vapeur et de Commerce
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթուան երթեւեկութիւններ

Մարտ
Դշ. 4/17 Ինէպօլի, Սինօպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասոն, Տրապիզոն, Րիզէ և Պաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին։
Դշ. 4/17 Օտեսա. Իրիկուան ժամը 4ին։
Եշ. 5/18 Իզմիր, Պիրէոն և Աղեքսանդրիա. ժամը 10ին։
Եշ. 6/19 Օտեսա. ժամը 4ին։
Ուր. 6/19 Սէվաստօբօլ. ժամը 10ին։
Շբ. 7/20 Օտեսա. ժամը 10ին։
Շբ. 7/20 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Քիոս, Հռոդոս, Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպօլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Բոր-Սայիտ և Աղեքս. ժամը 4ին։

ՄՕՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող շոգենաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Սեգի	Նալչօզրիա
Միենիա	Էմեյնիա
Րաֆսեա	Դուլչիրէա
Թէյլէր	Մեհրիս
Նարպօն	Ֆայեք
Նավարին	Ֆարոս
	Թիւցա

[illegible]

Դիմել առ Ճ. Վ. ՈՒԻԹԱԼ եւ Ընկ.
Գործակալաց
[illegible] խան, [illegible] Ղալաթիա
ՃԷՅՄՍ ՄՕՍ ԸՆԿ.
31 Ճէյմս Սթրիթ, Լիվըրբուլ

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՒՆ

Ժամանակացոյց կառախմբ. երու երթեւեկութեան.
1909 մարտ 1 (Ն. Տ.) Բշ. օրէն սկսեալ
ԳՈՆԻԱ — ԷՐԷՅԼԻ — ՊՈՒԼՂՈՒՐԼՈՒԻ ԳԻԾ

ԵՐԹ			Կռխմբ. 683 Ապր. եւ ճմբ. Առաւ.
Կայարան			
Գոնիա		մկն.	11 —
Գաչին խան			11 31
Չումրա			12 15
Արըզ Էօրէն			12 43
Մանտասուն			1 12
Գարաման		ժմն. մկն.	1 43 1 58
Սիտրօվա			2 24
Այրանճը-Տէրպէնտ			3 14
Ալանճա			3 50
Էրէյլի		ժմն. մկն.	4 15 4 45
Պուլղուրլու	իրիկուն	ժմն.	5 —
ԴԱՐՁ			Կռխմբ. 684 Ապր. եւ ճմբ. Իրիկուն
Կայարան			
Պուլղուրլու		մկն.	5 20
Էրէյլի		ժմն. մկն.	5 38 7 20
Ալանճա			7 47
Այրանճը-Տէրպէնտ			8 31
Սիտրօվա			9 13
Գարաման		ժմն. մկն.	9 37 9 52
Մանտասուն			10 25
Արըզ Էօրէն			10 54
Չումրա			11 30
Գաչին խան			12 06
Գոնիա	իրիկուն	ժմն.	12 35

50—35

Khedivial Mail Line
(Քէտիվիալ Մէյլ Լայն)
Շոգենաւային Ընկերութ.

Շաբաթական ամենէն արագ երթեւեկը Պոլսոյ եւ Աղեքսանդրիոյ միջեւ

«Իսմայիլիա» շոգենաւը, նաւապետ Անտէրլին, կիրակի, 21 մարտ 1909 (Ը. Ե.), կէս օրին Աղեքսանդրիայէն հոս կը ժամանէ. իսկ երեքշաբթի 23 մարտ 1909 կէս օրէն ետքը ժամը 3ին պիտի մեկնի Աղեքսանդրիա, հանդիպելով Իզմիր և Պիրէոն։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻԾ

«Ասուան» շոգենաւը նաւապետ Վաչաքսի մարտ 24ին հոս հասնելով, մարտ 27ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Կէլիպօլը, Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Սագըզ, Հռոդոս, Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Սուրիական Տրիպոլիս, Պէյրութ Հայֆա, Եաֆա, Բորթ-Սայիտ և Աղեքսանդրիա։

Տեղեկութեանց համար դիմել Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Ղալաթիա, քարափին վրայ, Մէյմէնէթլի խան, իսկ մասնաճիւղը՝ Պոլիս, Վալիտէ Սուլթան խան։

Արտօնատէր ԳԱՐԵԳԻՆ ՓՕԶԱՃԵԱՆ